

EKONOMISK POLITIK

Näringslivets maktelit befäster positionen

*En studie av inkomstutvecklingen
för makteliten perioden 1950 till 2003*

Landsorganisationen i Sverige

Näringslivets maktelit befäster positionen

Vi i "elitgruppen":

Dan Andersson

Jeanette Bergström

Eva Bystedt

Agneta Carleson

Annette Hermansson

Albin Kainelainen

Peeter Jaan Kask,

frilansande skribent,

avsnittet: Bolagshandlarna

Innehåll

1.	Näringslivets maktelit befäster positionen.....	4
2.	Den svenska makteliten 2003	24
3.	Fondförvaltarna 1999-2003	38
4.	Bolagshandlarna	40

Bilagor

BILAGA 1	De elva maktgrupperna	56
BILAGA 2	Årsinkomst 1950-2003 för grupperna.....	62
BILAGA 3	Antal industriarbetarlöner 1950-2003 för män och kvinnor	66
BILAGA 4	Makteliten 2003. Samtliga positioner i vår undersökning.....	70
BILAGA 5	Position Nr 2 inom näringslivet år 2000 och 2003.....	78

©Landsorganisationen i Sverige

GRAFISK PRODUKTION | W&W Communicate AB
BILD | Ingram Publishing
TRYCK | LO tryckeriet
ISBN 91-566-2194-9
LO 05.05 2.000 EX

Figurer

1. Riskfördelning i ett förmånsbestämt samt ett premiebestämt system.. 22

Tabeller

1. Position nr 2 inom näringslivet år 2000 och 2003 10
2. Bidrag till ojämlikheten från avtalade förmåner14
3. Antal industriarbetarlöner 2003 alla grupper och inkomstslag 26
4. Antal industriarbetarlöner alla år, tre huvudgrupper31
5. Genomsnittsålder för alla grupper alla år..... 33
6. Fackliga företrädare – arbetstagsidan..... 34
7. Fackliga företrädares inkomst jämfört med hela urvalet..... 36
8. Fondförvaltarna, inkomster..... 38

Diagram

1. Inkomstutveckling för tre huvudgrupper inom makteliten 1950-2003 ... 8
2. Den översta tusendelens inkomst andel 11
3. Lorenz kurvor13
4. Alla elitgrupperna samt statsministerns inkomst 2003 29
5. De elva maktgrupperna 2003, män och kvinnor..... 35
6. Genomsnittsinkomsten för arbetstagsidan 1950-2003 37
7. LO Ordförandens inkomst 1950-2003..... 37
8. Fondförvaltarnas inkomst, 1999 och 2001-2003..... 39
9. Riskkapitalistlön jämfört med VD-lön51
10. Genomsnittsinkomsten för investeringsansvariga 52
11. Sammanlagd inkomst för uppköpsbolagens chefer, 1999-2003 53

Näringslivets maktelit befäster positionen

SÄG ATT DU är ute och går och kommer till ett stort fritidshusområde med 200 nybyggda hus. De uttrycker drömmar och förhoppningar hos 200 familjer med kanske sammanlagt 800 personer. Fritidshuset representerar flitigt arbete och sparande. De flesta familjer som köper ett fritidshus för 500 000 kronor kommer att få använda merparten av sitt liv till att amortera lånet. En del av dessa familjer kommer aldrig att bli skuldfria.

En vanlig VD-lön på ett av börsens större företag är idag mellan 6-7 miljoner kronor och med en pensionskostnad på cirka 50 procent så innebär det att en VD under en tioårsperiod kostar sin arbetsgivare cirka 100 miljoner kronor. Det motsvarar värdet på hela fritidshusområdet. 100 miljoner kronor är för nästan alla medborgare en obeskrivligt stor summa pengar. Men de flesta VD:ar på större företag tycker att det är självklart att de är värda denna ersättning.

De breda löntagargrupperna och de fackliga organisationerna har idag accepterat att löneökningstakten i Sverige inte får överstiga den i övriga Europa, cirka 3,5 procent. Detta för att klara kravet om låg inflation och för att undvika räntehöjningar som leder till högre arbetslöshet.

Det är alltså ett samhällsintresse att hålla löneökningstakten på Europainivå. Eliterna i ett samhälle fungerar ofta som förebilder och normsättare, men har som helhet en löneökningstakt som med råge överstiger den för vanliga löntagare.

Det kan naturligtvis finnas skäl att enstaka positioner vissa år har en högre löneökningstakt. Men det blir problematiskt om makteliten år efter år anser att de kan undantas från de samhällsekonomiska bedömningar som gäller för den stora majoriteten löntagare. LOs rapportserie visar att makteliten inte har tagit hänsyn till kraven om en nedväxling av löneökningstakten.

Vi menar att det är viktigt med kunskap om nivån på och utvecklingen av inkomstskillnaderna mellan vanliga medborgare och samhällets elit. Självklart har det en betydelse om makteliten har långt högre inkomster än de människor som påverkas av deras beslut. Det säger också något om vårt samhälle om skillnaderna trendmässigt ökar eller minskar.

Det finns en acceptans för att viktiga poster inom samhälle och näringsliv ska betalas bra. Men det finns liten förståelse för en allmän utveckling mot allt större inkomstskillnader mellan eliten och vanliga löntagare.

I och med att löntagarnas pensioner i allt högre utsträckning är beroende av utvecklingen på aktiemarknaden finns ett legitimt intresse att intressera sig för de företag som ägs genom offentligt och privat pensionssparande. Det är även ur denna synvinkel viktigt att bevaka så att företagsledningarna inte tar en för stor andel av förädlingsvärdet.

Behovet av kunskap

Den krets anställda som har de högsta befattningarna inom näringsliv, politik, ekonomi och andra viktiga samhällsområden finns inte som en egen grupp i den offentliga lönestatistiken. Det finns alltså inte någon systematiserad kunskap om hur den svenska maktelitens inkomster har utvecklats över tiden. LOs rapportserie är ett anspråkslöst försök att avhjälpa denna brist.

Vi vill med vår rapportserie synliggöra skillnaden i löneutveckling mellan den vanlige löntagaren och eliten. Vi är väl medvetna om att vårt urval är begränsat och att det inte går att dra långtgående slutsatser av våra resultat. Men vår rapportserie fyller ändå en viktig lucka, eftersom det ännu inte finns en offentlig lönestatistik över "elitens" inkomster.

- LO har sedan rapportserien inleddes 1999 ställt kravet att Statistiska Centralbyrån eller Medlingsinstitutet ska få i uppdrag att årligen redovisa en sådan statistik. Vi för nu fram detta krav ännu en gång.
- Vi kräver också att regeringen ger AP-fonderna i uppdrag att i sin ägarroll tillse att företagsledningarnas och styrelsernas kostnadsutveckling följer kraven på sans och balans.
- Vi kräver samtidigt att regeringen ger ägarenheten på näringsdepartementet i uppdrag att tillse att utvecklingen av ersättningarna till styrelser och ledningar i de statliga bolagen följer den gängse löneutvecklingen på arbetsmarknaden och inte som varit fallet de senaste åren stiger med två siffriga tal.

Vilka är makteliten?

Det enkla svaret är att makteliten är de som bestämmer, men vid närmare eftertanke blir svaret inte lika självklart. Makt kan betyda tre saker:

- Makt i handling eller maktutövning. Exempel på sådan är den makt domare eller poliser har.
- Att man förfogar över maktresurser. Denna form av makt har den som har tillräckligt mycket pengar för att kunna utöva makt över andra genom sina ekonomiska tillgångar.
- Förmågan till inflytande genom påverkan, exempelvis medias påverkan på vår världsbild.

Franskan och engelskan men inte svenskan har två olika ord för begreppet makt, som visar en viktig nyansskillnad i begreppet. Power är att ha möjlighet att påverka. Att använda force däremot är att utöva polisiär makt, eller makt som är förenad med sanktion er.

Begreppet maktelit myntades på 50-talet av den amerikanske samhällsforskaren Charles Wright Mills för den krets människor som styr eller på ett avgörande sätt påverkar samhällsutvecklingen i ett land.

Makteliten kännetecknas enligt Mills av att de inte är bundna av sitt samhälles regler och normer, utan de kan sätta sina egna spelregler. Genom att de inte behöver ha några kontakter med "vanligt" folk blir de frikopplade från samhället och kan därför skapa en helt egen kultur.

Makteliten kan delas upp i tre kategorier som ibland överlappar varandra, de som kan utöva makt genom tvång som domare, politiker och chefer, de som har ekonomisk makt som börs-VD:ar och den övriga ekonomiska eliten och de som har inflytande över opinionen. De senare, textjournalister, har makt bara så länge som någon bryr sig om vad de anser.

Vad tycker människor är rimliga skillnader

Den självklara frågan är varför LO ägnar uppmärksamhet åt maktelitens löner. Det finns inte ett svar på detta utan flera. Det mest uppenbara svaret är att utvecklingen inte överensstämmer med människors värderingar.

De undersökningar som LO gjort om olika gruppers uppfattning om löneskillnader visar på en fullständig samstämmighet om att löneskillnaderna borde vara mindre än vad de är idag (Nelander och Goding 2003). Denna åsikt finns oberoende av kön, fackförbund och huruvida man arbetar i privat eller offentlig sektor. Det finns inte heller några tecken på förändringar över tiden, LO har även gjort undersökningar för åren 1988, 1993 och 1998.

I Sverige har den ekonomiska makteliten löner som motsvarar 30 industriarbetarlöner och i USA motsvarar dessa löner flera hundra industriarbetarlöner. Hur mycket återspeglar detta människors syn på vilka inkomstskillnader som är befogade? När människor tillfrågas om inkomstskillnader är det inte så att de anser de att alla skall tjäna lika. Tvärtom finns det ganska genomreflekterade uppfattningar där ansträngning, ansvar eller utbildning anses vara motiv för högre inkomster. Vi återger nedan en internationell jämförelse av medborgares värderingar. De har tillfrågats vad de anser vara rimliga lönerelationer i förhållande till en ej yrkeslärd fabriksarbetare.

En yrkeslärd fabriksarbetare anses text i Sverige vara förtjänt av 20 procent högre lön och en minister i regeringen av 150 procent högre lön, en domare i högsta domstolens av 173 procent högre lön och en direktör på en stor fabrik av 228 procent högre lön i förhållande till fabriksarbetare

Inkomstutvecklingen för tre huvudgrupper inom makteliten Antal industriarbetarlöner

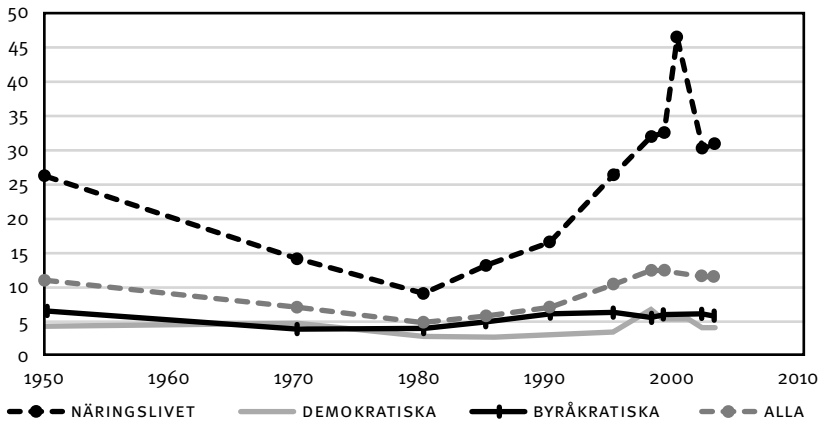

Diagram 1

Källa: SKATTEVERKET

(Svallfors 2005). Medborgarna tycker således att en direktör bör tjäna ungefär dubbelt så mycket som en ej yrkeslärdd fabriksarbetare medan de i själva verket har inkomster som är mer än 30 gånger högre.

Minst lika intressant är att acceptansen för inkomstskillnader är lägre i Sverige än i USA, Tyskland och Storbritannien. Detta kan skapa problem när näringslivet alltmer internationaliseras i och med att de internationella lönenivåerna inte accepteras av svenskarna. Vi menar dock att de som verkar i Sverige måste acceptera de koder och den kultur som gäller i Sverige.

Varför har företagsledningarna fått så höga löneökningar?

I Sverige ökade ersättningarna för de 50 största företagens VD:ar från 9 till 31 industriarbetarlöner mellan 1980 och 2003. Denna utveckling följde ett internationellt mönster. 2004 fick den genomsnittlige VD:n i ett av de 500 företagen i Standard and Poors index vid New York-börsen en lön som var 290 gånger högre än industriarbetarens (enligt den amerikanska tidningen Forbes), detta är en kraftig ökning från tidigare nivåer.

Frågan är vad denna extrema ökning i olika länder beror på? En förklaring är att aktieägarna har blivit svagare genom att företagen i allt högre utsträckning ägs av institutioner och att dessa, hittills, varit en svagare ägargrupp. En annan potentiell förklaring är att nyckelpersoner har blivit viktigare och därmed avlönas bättre.

I USA ställs i debatten frågan om företagsledningar stjälar företagen från ägarna. Bakgrunden till denna fråga är att företagsledningar får ersättningar i form av aktier vilket innebär att de successivt blir allt större ägare i företagen. Även i Sverige diskuteras hur mycket de nya belöningsprogrammen får leda till att nuvarande ägares ägande späds ut på grund av att belöningsystemet tilldelar företagsledningarna aktier. Institutionernas ståndpunkt i frågan om acceptabel utspädning är allt från noll till tio procent av företagets ägande. Internationellt anses tio procent vara ett tak.

Men tänk om LO skulle lägga fram ett förslag om successivt ökat löntagarägande så att löntagarna till slut skulle nå 10 procent av ägandet i de företag de arbetar i! Det skulle uppfattas som socialism och vara politiskt otänkbart. Men om direktörerna äger företagen så anses det normalt. Varför finns denna skillnad i värdering?

I årets rapport har vi även undersökt hur mycket den näst högsta positionen i de företag vi undersöker har i inkomst (här kallad Nummer 2). Det är här viktigt att påpeka att det inte varit möjligt att hitta vice VD i alla företag, mer om detta i bilaga 5. I TABELL 1 visas att Nummer 2 i företagen år 2000 hade 30 procent av den sammanräknade inkomsten för VD:n medan motsvarande siffra för år 2003 var 40 procent. Denna utveckling kan förklaras av att 2000 förefaller ha varit ett extremt år när det gäller kapitalinkomster för VD:arna i de undersökta företagen. De som varit i positionen under den yppersta näringslivseliten förefaller inte ha fått del av dessa stora kapitalinkomster. Eftersom kapitalinkomsterna för VD:arna minskade kraftigt mellan 2000 och 2003 så minskade också skillnaderna i inkomsterna gentemot Nummer 2 i företagen.

I senaste budgetpropositionen finns en intressant analys av inkomstutvecklingen för den promille som har högst inkomster. I Sverige har dessa under hela den undersökta perioden 1968 till 2003 haft omkring 1 procent av de totala inkomsterna och andelen ökade under 1990-talet.

Jämfört med promillen av befolkningen med högst inkomster i andra länder har de med allra högst inkomster i Sverige en relativt liten andel av de totala inkomsterna. Fram till 1986 låg denna andel i USA på 2-3 procent men har därefter ökat kraftigt och var nära 8 procent år 1998. Det är viktigt att komma ihåg att detta inte nödvändigtvis innebär att de med allra högst inkomster i Sverige har en betydligt lägre levnadsstandard än motsvarande grupp i USA. Exempelvis skiljer sig priserna på exklusiva gårdar och lägenheter sig kraftigt åt.

Pensionerna

Eliterna i ett samhälle fungerar i många frågor som förebilder och normsättare. Dessa bör naturligtvis särskilt betraktas som kunniga om ekonomiska frågor och förstå produktionens villkor. De håller säkert med om att man måste tjäna in kronan innan den används samt att det skall löna sig mer att arbeta än att vara arbetslös, sjuk eller pensionär. Men direktörer är pigga på att ordna höga ersättningar för sig själva när de inte arbetar.

Vi har i föregående års rapport visat att direktörernas 50 procents pensionskostnad mot löntagarnas dryga 22-25 procent inte innebär att de har dubbelt så höga pensioner som andel av lönen. Däremot att pen-

Position NR 2 inom näringslivet år 2000 och 2003

	Kronor			Antal industriarbetarlöner		
	Ink. av tjänst	Tax. förv. inkomst	Sammanräkn. inkomst	Ink. av tjänst	Tax. förv. inkomst	Sammanräkn. inkomst
VD 2000	6 913 211	6 895 752	10 260 525	31,3	31,2	46,4
NR 2 2000	3 007 460	2 986 946	3 117 292	13,6	13,5	14,1
NR 2 i % av VD				43,5	43,3	30,4
VD 2003	6 864 466	6 837 344	7 611 993	27,8	27,7	30,8
NR 2 2003	3 011 067	2 991 033	3 041 668	12,2	12,1	12,3
NR 2 i % av VD				43,9	43,7	40,0

Tabell 1

Källa: SKATTEVERKET

Den översta tusendelens inkomst Andel av totala inkomsten

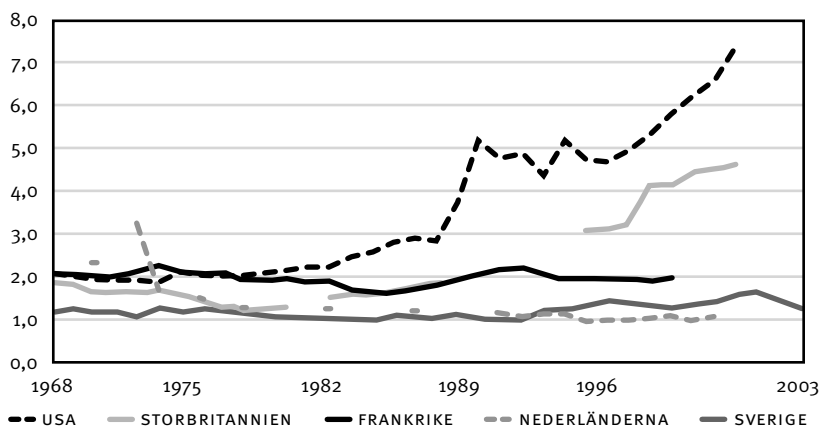

Diagram 2

Källa: FINANSDEP. PIKETTY & SAEZ (03), ATKINSON & SALVERDA SAMT ATKINSON & PIKETTY (05).

sionsnivån för direktörerna baseras på några få toppår och att de kan gå i pension tidigt. En vanlig pensionsålder är 60 år. Det strider helt mot grundidén för den allmänna pensionen, nämligen att det skall vara en lång intjänandeperiod och inte bara några få toppår som ligger till grund för pensionen.

Löntagarnas totala pensionsavgifter är ungefär 250 miljarder kronor. Om löntagarna skulle ha lika höga procentuella pensionsavgifter som direktörerna så skulle de totala pensionsavgifterna vara omkring 500 miljarder kronor. En jämförelse är att verksamheterna i kommuner och landsting omfattar ungefär 500 miljarder kronor.

Nu kan vi se att direktörerna dels tycker att pensionsutgifterna kan vara mycket högre för dem än för andra löntagare och dels att de kan gå i pension långt tidigare än den formella pensionsåldern.

Om alla löntagare hade förväntningar om pensioner i samma storleksordning som företagsledningarna så skulle den svenska samhälls-ekonomi bryta samman. Det skulle vara näst intill omöjligt att klara de demografiska påfrestningarna som framtidens växande äldregrupp utgör

om direktörernas pensionsvillkor skulle vara förebilden. Vilka pensionsvillkor direktörer får är normgivande för den övriga arbetsmarknaden. Den styr en stor grupp av underlydande tjänstemän och skapar därmed en hävstång för hela lönefördelningen. Detta visar att direktörernas beteende inte kan upphöjas till allmän lag. Makteliten i Sverige är således vare sig när det gäller löneutveckling eller pensioner en förebild för andra.

Från löneglidning till förmånsglidning

Maktelitrapporten undersöker hur mycket makteliten tjänar i förhållande till industrins arbetare. De uppgifter vi använder är arbetarnas löneinkomster enligt SCBs lönestatistik samt taxerade förvärvsinkomster och kapitalinkomster för makteliten.

Men är dessa inkomster rättvisande i den meningen att de täcker de inkomster som makteliten har? I föregående års rapport kunde vi visa att maktelitens inkomster är högre än de redovisade genom de stora pensionsförmåner som inte redovisas i de årliga taxeringarna. Det är vanligt att börs VD:ar har en pensionskompensation som är 50 procent av den utgående lönen, vilket är betydligt högre än för vanliga löntagare.

Ett annat inkomstbegrepp som kan användas är utvidgade inkomster som också innefattar försäkringsinkomster från t.ex. avtalspension eller sjukförsäkring. Det är relativt betydande skillnader i de olika inkomstbegreppen. Detta mått fångar in både statliga och avtalade försäkringar.

Selén och Ståhlberg (2004) har undersökt den svenska inkomstfördelningen inklusive avtalade och statliga pensionsförmåner samt sjukersättning och efterlevandepension för 1995. För hela arbetsmarknaden så var 1995 den genomsnittliga årliga löneinkomsten 193 000 kr. Men den utvidgade inkomsten när man tar hänsyn till avsättning till pensioner och uttag i sociala försäkringar var 246 000 kr. Den utvidgade inkomsten var således väsentligt högre än löneinkomsten.

Att konsumtionsvärdet av arbetet är högre än utgående lön får två effekter:

1. Det skapar informationsproblem genom att en del av ersättningen för arbetet är dold för de anställda och inte framgår av vare sig in-

komsttaxering eller av lönebeskedet. Löntagarna får ut mer än vad som redovisas i lönekuvertet. Det innebär att inkomststatistik som syftar till jämförelser mellan olika grupper ibland missleder. Vi har redan sett att arbetarnas löneinkomster inte kan jämföras med företagsledningarna om man inte tar hänsyn till pensionsavsättningarna.

Enligt Selén och Ståhlberg (2004) var inkomstspridningen inklusive avtalade förmåner år 1995 cirka dubbelt så stor som om endast löneinkomst inkluderas. Diagrammet nedan visar en Lorentzkurva som återger inkomstfördelningen. En helt diagonal linje visar en jämn inkomstfördelning och ju mer den avviker från diagonalen desto ojämnare fördelning. Det framgår att fördelningen av de utvidgade inkomsterna är ojämnare än de vanliga inkomsterna. Över 50 procent av spridningen i inkomster, enligt det utvidgade inkomstmåttet, förklaras av spridningen i förmåner.

Selén och Ståhlberg (2004) hävdar att skillnaden mellan Sverige och USA när det gäller förmånernas bidrag till inkomstspridningen är betydande. Pensionsförmånernas andel av de utvidgade inkom-

Lorenz kurvor

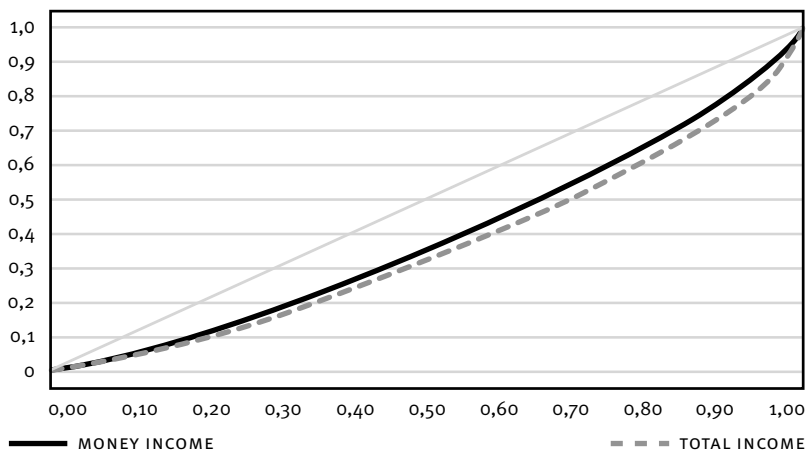

Diagram 3

Källa: SÉLEN OCH STÅHLBERG (2004)

sterna är 7-8 gånger större i Sverige än i USA. Det betyder inte att pensionsinkomsterna är så mycket högre bara att försäkringsinkomstens andel av den totala ersättningen är högre i Sverige. Om detta är sant så underskattas skillnaderna i inkomster mellan privatanställda tjänstemän i Sverige och USA.

- Den andra viktiga iakttagelsen är att de icke bokförda förmånerna varierar kraftigt mellan olika grupper på arbetsmarknaden. De är väsentligt högre för tjänstemän än för arbetare (TABELL 2). Det är dock inte alla privatanställda tjänstemän som har så goda förmåner utan de är starkt koncentrerade till en liten grupp av framförallt höginkomsttagarmän.

Syftet med maktelitrapporten är att visa på utvecklingen av inkomstskillnader och deras påverkan på lönebildningen. Tidigare talade man

Bidrag till ojämlikheten från avtalade förmåner

	Relativa bidraget till ojämlikhet i förmåner	Andel förmåner i förhållande till total lön
Alla	0,53	0,22
Män	0,54	0,21
Kvinnor	0,57	0,22
Tjänstemän		
Privat	0,6	0,26
Staten	0,45	0,23
Kommuner	0,24	0,2
Arbetare		
Privat	0,32	0,17
Staten	0,29	0,18
Kommunen	0,31	0,2

Tabell 2

Källa: SELÉN OCH STÅHLBERG (2004)

om en löneglidning, dvs att löntagarna fick högre lokala löneökningar än avtalet i en del avtalsområden och att dessa sedan var grund för kompensationskrav i andra sektorer. Det finns goda skäl att tro det sker en spridning från den högsta företagsledningen till en vidare grupp av högre tjänstemän. Ett bra skäl till att tro att det sker en förmånsglidning är att pensionsförmåner är lägre beskattade än löneinkomster. En statlig utredning har nu tillsatts för att utreda beskattning av pensionsförmåner.

Under några av åren i början på 2000-talet, så ökade lönekostnaderna mer än vad som var förenligt med stabil inflation. Men det orsakades till stor del av att tjänstemännens pensionskostnader ökade betydligt mer än för arbetarna.

Det innebär att den förmånsglidning som sannolikt sker ökar lönekostnaderna på ett sätt som äventyrar lönebildningen och en stabil inflation. Förmånsglidning är inte bara ett fördelningspolitiskt problem utan den påverkar också förmågan att hålla nere löneinflationen, vilket är en förutsättning för att kunna öka sysselsättningen givet riksbankens inflationsmål.

Varför planar maktelitens löner ut?

Ett första skäl till att maktelitens löner planar ut är att den offentliga opinionen under 2001 och 2002 blev mer negativ till företagsledningarna. I USA uppdagades skandalerna i Enron och Worldcom under 2001 och i Sverige blev under våren 2002 ABBs pensionsavtal samt Skandias optionsprogram kända för allmänheten.

Våren 2002 blev det allmänt bekant att Percy Barnevik fått 900 miljoner kronor av ABB i pension medan Göran Lindahl hade fått cirka 500 miljoner. Avtalet skrevs redan 1992. Den 13 februari kom ett pressmeddelande om att avtalet var om/nedförhandlat till cirka 350 miljoner kronor för Barnevik och 225 miljoner kronor för Lindahl. Det innebär en nedskrivning med 55-60 procent.

Den andra faktorn är att institutionerna undan för undan har blivit tydligare och mer ifrågasättande till företagets ersättningsssystem. Exempelvis kritiserade Tredje AP-fondens dåvarande VD Tomas Nicolin Skandias belöningsprogram på Dagens Nyheters debattsida våren 2002.

För det tredje växer insikten om att resultatbaserade ersättningssystem kanske inte är det bästa sättet att avlöna företagsledningarna. Det är inte ovanligt att man inom näringslivet vill koppla en del av VD:s ersättning till aktiekursens utveckling. Grundtanken är att företagsledningens intressen ska förenas med aktieägarnas. Tidigare var det vanligt att VD själv fick köpa aktier på marknaden. Numera har det blivit allt vanligare att VD och ledning tilldelats optioner eller aktier till särskilt förmånligt pris eller t o m gratis.

På senare år har nackdelarna med en stark bindning av företagsledningens inkomster till aktiekursen uppmärksammats. Bland annat riskerna för att fokuseringen på aktievärdet blir alltför stor och leder till kortsiktighet i företagsledningens agerande så att företagets långsiktiga utveckling försummas. Många har ifrågasatt aktiekursen som lämplig målvariabel för extra förmåner till VD eftersom en aktiekurs kan gå upp av många skäl, inte bara beroende på insatser från ledningens sida.

En av de viktigaste frågorna är om så kallade incentiveprogram (svengelska för prestationsbaserade eller incitamentsskapande ersättningsprogram) leder till bättre resultat för företagen. Forskningens resultat är förvånande. I *Handbook of labor economics* står det exempelvis att det finns förvånansvärt lite direkt stöd för att högre ersättning och resultatbaserade ersättningar leder till ett högre aktiemarknadsvärde. (Ashenfelter och Layard 1999)

Det finns självfallet akademiska undersökningar som visar på att ju mer företagsledningar har aktierelaterade instrument och ju mer de äger desto bättre går företagets aktie medan andra forskare visar på de tekniska bristerna med sådana undersökningar. Men inget läkemedel skulle få produceras med så svagt vetenskapligt stöd för att det verkligen har avsedd effekt med tanke på de bieffekter incitamentsprogrammen samtidigt har. Som visades i föregående års rapport finns inget samband mellan VD-löner och aktiekurser i Sverige.

Den fjärde förklaringen är att en lång period av positiv börsutveckling bröts under år 2000 och en utdragen lågkonjunktur följde. Generalindex på Stockholmsbörsen sjönk med mer än 60 procent mellan februari 2000 och december 2002.

Börsen har sedan dess repat sig, generalindex har sedan januari 2003 stigit med omkring 50 procent men befinner sig fortfarande betydligt lägre än toppen år 2000.

Har dessa faktorer påverkat näringslivseliten eller kanske till och med hela eliten? Det kan vara en vändning vi ser på grund av motkrafter som rests. Det kan också vara så att utvecklingen mot allt högre löner tar ny fart nu när konjunkturen vänder och börskurserna stiger.

Locket på

Många anser att näringslivet inte fungerar för att institutionerna är svaga och att det är bara när ägandet är personligt som det fungerar. Är det främst det ansiktslösa kapitalet som är huvudproblemet? Nu är det ansiktslösa kapitalet, i varje fall i Sverige, mindre ansvarslost och börjar få ett antal synliga ansikten i form av företrädare för löntagarnas och medborgarnas pengar.

Vi hävdar att flera institutionella ägare blivit kaxigare och till och med så kaxiga att den ekonomiska makteliten tycker att det är obekvämt! Det finns en rad exempel på detta. Det senaste exemplet är AMFs försäljning av sina aktier i SEB våren 2005. Då hade överläggningar pågått i två år om lönevillkoren och bankledningen, läs Wallenberg, höll inte med AMFs tjänstemän som tyckte att optionsvillkoren för bankens ledande tjänstemän var allt för generösa.

Chefen för AMF kapitalförvaltning Sarah McPhee svarar i Svd den 14 april följande på frågan om varför bolaget sålde sina SEB-aktier:

–Vi har ett moraliskt ansvar gentemot våra sparare att kunna försvara ett bolags ersättningspolitik i ljuset av den avkastning som bolaget lämnar aktieägarna. SEB-ledningen kunde, som vi räknar, få ut maximalt dubbelt så mycket som samma antal chefer i Nordeas ledning. Det gick inte att försvara.

–Vi skall investera i de bolag där spararna får bäst del av en god vinstutveckling. Då skall ersättningsprogrammen ligga i paritet med branschen i övrigt. Det vill säga de bolag vi kommer billigast undan med, förutsatta att övrig lönsamhet är jämförbar.

Detta återspeglar väl vad som är pensionsspararnas logik. För att pensionerna skall bli så goda som möjligt så vill pensionärerna att den andel av vinsten som ges till företagsledningarna vara så liten som är möjligt för att den egna pensionen skall bli rimligt god.

Till följd av institutionernas ökade kaxighet har kraven från andra ägare att de ska tona ner sina offentliga krav ökat. Det finns flera exempel på denna syn.

Alectas VD Tomas Nicolin hävdar nu att institutioner skall vara mer försiktiga med att kritisera företagen (SvD 050217). Han anser att institutionerna har blivit för kaxiga. Också Tredje AP-fondens Kerstin Hessius har hävdat att man skall vara försiktig med att kritisera företagen därför att det kan skada företagen (SvD 050221):

–Det är bra att de svenska institutionerna har tagit ett kliv framåt, och blivit mer aktiva ägare. Men det är en makt och ett inflytande som också innebär ett stort ansvar, enligt Hessius.

–Vi måste vara försiktiga innan vi offentligt uttalar oss om specifika bolag. Även om det i stunden kan kännas motiverat. Det finns en uppenbar risk för att man långsiktigt skadar bolagets varumärke. Det tjänar ingen på.

Scantias VD Leif Östling sade 040505 i SvD att:

–Problemen bottnar i en bristande kompetens hos institutionerna. Institutionerna har en finansiell kompetens men saknar å andra sidan helt industriell- och företagarkompetens. Därför kan de inte heller sätta emot en stark företagsledning som ställer krav, säger Leif Östling.

–Det är inte förtroendet för näringslivet som det är fel på, det är den nuvarande ägarmodellen som inte fungerar, säger Östling. Grunden till problemen ligger i kapitalbildningen i de västerländska ekonomierna. Den privata kapitalbildningen i näringslivet är alldeles otillräcklig. 80-90 procent av kapitaltillförseln består av pensionssparande, det vill säga institutionellt förvaltad kapital.

Gambros VD Sören Mellstig sade i Affärsvärlden 040518 att:

- *Det är fel att svenska institutioner sätter villkoren för amerikanska chefer.*
- *Det är olyckligt att debatten om kompensationsystem förs ur ett svenskt perspektiv och bortser från hur omvärlden ser ut.*

Drygt ett år senare (050428) redovisar Dagens industri att värdet på de optionsprogram som funnit i Gambro 1999 till 2004 nu är värda drygt 400 miljoner kronor.

Det finns dessutom en motreaktion från huvudmännen bakom Svenskt Näringsliv över att löntagarnas pensionspengar används för att påverka företagen. Svenskt näringslivs vice VD Jan-Peter Duker sade till LO-tidningen 050401:

- *Ägarstyrningsfrågorna är högaktuella. Det kan finnas synpunkter på att Svenskt Näringsliv tillsammans med de fackliga organisationerna utövar ett så stort inflytande i näringslivet.*

I samband med utformandet av koden för bolagsstyrning så anser flera stora institutioner att ledningsgrupperna i företagen inte ska behöva redovisa lönekostnaden för ledningsgruppen. Motivet är att det hotar den personliga integriteten och att det skulle leda till lönekonkurrens. Det är de argument som brukar användas för att hemlighålla löner. Men det finns inga bevis för att detta stämmer. Inkomststoppgifter är dessutom inte sekretesskyddade, vilket vår rapport visar. Ytterligare skäl för ökad öppenhet är att en effektiv marknad förutsätter hög grad av öppenhet.

Håller dessa argument. Nej, som vi redovisar nedan har, enligt en amerikansk undersökning, de bolag som inte lever upp till de krav som följer av etablerade koder generellt sett sämre ekonomisk utveckling. För det andra så innebär denna nya attityd att företagen inte behöver bry sig lika mycket om vad institutioner säger om de vet att de inte kommer att bli offentligt kritiserade.

En studie av ett amerikansk utvärderings- och ratingföretag, Governance Metric International har jämfört hur väl företagen sköter sig

relativt andra vad gäller krav som öppenhet, aktieägarnas rättigheter, ledningarnas kompensation och möjlighet att utöva kontroll.¹ De finner då ett tydligt mönster mellan hur väl företagen lever upp till corporate governancekraven och aktiekursens utveckling både på kort och på lång sikt. Företag med lägre grad av uppnåelse av corporate governance krav hade kontinuerligt negativ avkastning för aktieägarna under tre, fem eller tioårsperioder. Å andra sidan hade företag med topplaceringar av governance under samma perioder konstant en positiv total avkastning för aktieägarna.

De extrema ersättningarna är ofta uttryck för ett svagt ägarskap. Överersättningar i "svenska" företag som Skandia och ABB har varit kombinerade med svag utveckling för företagen.

Självfallet så finns inget egenvärde i att institutioner offentligt kritiserar företagen. Huvudsakligen skall arbetet med ett aktivt ägande ske genom förtroliga överläggningar mellan parterna. Men företagen måste veta att om man inte blir överens så kan de få utstå offentligt kritik och offentligt få förklara sitt agerande. Det kan också vara så att pensionsfonderna som konkurrerar med varandra om kunderna kan lockas av offentlighet för att få fondens namn i tidningen och därmed stärka sitt varumärke. Visst har offentlighet en kostnad men den verkar sannolikt disciplinerande för alla inblandade.

En "locket på" strategi har också andra konsekvenser. Allmänheten måste kunna utvärdera om pensionsfonderna utövar ett aktivt ägande och vågar ta strid om så är nödvändigt. Om fonder väljer en locket på strategi så försvåras allmänhetens insyn och möjligheterna till utvärdering av förvaltarnas arbete.

Det nya pensionssystemets logik

Det pågår nu en både dold och öppen diskussion inom näringslivet om hur aktivt ägandet skall vara. För att en elit skall fungera och överleva måste den klara av att anpassa sig till de nya villkor som utvecklas. Det var väl ungefär så som Darwin tänkte i sin berömda beskrivning av

¹ UBS (2004), Bridging the Earnings Quality Gap, UBS Investment Research.

arternas utveckling. De arter som inte förstår och kan anpassa sig till utvecklingen är dömda till undergång.

Vi hävdar att flera kapitalägargrupper med Wallenberg i spetsen inte förstår den intresselogik som följer av det nya pensionssystemet.

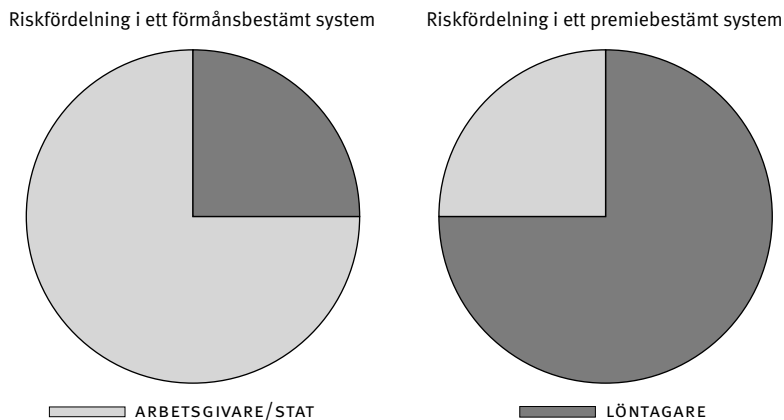
Kapitalmarknadens logik är att den som sparar och tar en risk genom att placera i aktier har rätt och till och med viss skyldighet att bestämma över de företag som kapitalet har placerats i. Det som ger ägandet rätt till makt är att ägandet är förenat med risk. Summan av risk i ett samhälle är relativt konstant men risken kan omfördelas. Det nya statliga pensionssystemet liksom arbetarnas pensionssystem innebär att risken flyttats från dem som ställer ut pensionerna till de blivande pensionärerna. Den risk vi här avser är avkastningsrisken. Avgiftsbestämda system innebär allmänt sett inte mer risk än förmånsbestämda system, utan snarare tvärtom. Det innebär att pensionsspararna har starkare skäl att kräva information om utvecklingen i företagen och vilka ersättningar som företagsledningarna får.

Den offentliga sektorn kan ses som ett försäkringsbolag som garanterar att hushållens får de pensioner, vård och omsorg som de förväntar sig. De fackliga organisationerna har samtidigt baserat på avtal med arbetsgivarna utvecklat en rad försäkringar. Dessa avtal är komplement till de offentliga försäkringarna. Syftet med försäkringar är att hantera risker som uppstår framför allt i samband med att hushållen går i pension och har mindre möjlighet att försörja sig själva.

Det finns två former av pensionssystem. Ett system där arbetsgivaren eller staten garanterar nivån på pensionen och sedan får avgiften anpassas så att den motsvarar det garanterade eller utfästa beloppet på pensionen. Så var det tidigare ATP-systemet utformat liksom arbetarnas avtalspensioner. Privattjänstemännens avtalspensioner är fortfarande utformade på detta vis. Detta är *förmånsbestämda system*.

I det andra systemet så bestäms först avgiften och pensionens nivå anpassas därefter efter hur avkastningen på det sparade beloppet för pensionen utvecklas. Detta är ett *avgiftsbestämt system*. Genom byte från förmånsbestämt till avgiftsbestämt system har det skett en riskomfördelning så att arbetsgivarnas och statens risk har minskat medan de blivande pensionärernas risk har ökat. Samma utveckling sker i USA

Risikfördelning i ett förmånsbestämt samt ett premiebestämt system

Figur 1

där de företagsanknutna pensionerna nu ombildas från system baserade på bestämda förmåner till bestämda avgifter.

Fördelningen av risk är ett nollsummespel, precis som i ett parti poker kommer vinster att motsvara förluster. Det innebär att om någon får mindre så får någon annan mer. Avkastningsrisken i pensionssystem kan delas mellan antingen löntagarna eller de som utfärdar löftet om pension (arbetsgivare/stat). Som visas i FIGUR 1 omfördelas risken när pensionssystem förändras. Notera att vi inte vet exakt hur avkastningsriskerna fördelas utan FIGUR 1 ska ses som exempel.

PPM-sparandet som är en del i det nya statliga pensionssystemet och som omfattar alla löntagare innebär att hushållen tar över en del av risken från staten. 2,5 procent i avgift avsätts till ett individuellt sparande där individen själv får välja hur det skall förvaltas. Det individuella valet påverkar hur hög pensionen kommer att bli.

Det pensionssystem som kapitalägarna, läs Svenskt Näringsliv, har krävt att löntagarna skall acceptera är ett system där arbetsgivarnas ansvar begränsas men där pensionens storlek är beroende av hur väl det

går för företagen. Detta skapar starka incitament för löntagarna att bevaka utvecklingen i företagen. Genom pensionssystemen finns således ett legitimt folkligt baserat krav på bevakning av företagen och dess ledningar. Denna bevakning utövas av pensionsfonderna.

Det innebär att löntagarna inte kan acceptera att företagets övriga ägare eller ledningar säger att de som ägare inte har att göra med hur företagen sköts. Företagen är inte längre maktelitens egen bakgård. Löntagarnas pensioner är beroende av hur väl företagen sköts. Och de ägargrupper eller företagsledning som inte förstår detta är inte i takt med tiden.

Riskkapitalisterna

Maktelitrapporten undersöker denna gång ersättningarna för tjänstemännen i riskkapitalbolagen. Tjänstemännen i dessa företag beskrivs som bolagshandlare, de förädlar bolagen, stycker dem och säljer dem vidare.

För sitt arbete får de 1,6 gånger mer än genomsnittsinkomsten för en VD på alla svenska börsföretag. Varför får dessa tjänstemän så bra betalt? Det finns tre typer av förklaringar. För det första kan det vara så att det är stor brist på denna typ av kunskap. Men det är svårt att se vilka dessa speciella kunskaper skulle vara. Den andra förklaringen kan vara att efterfrågan på denna kunskap har ökat starkt. Det kan i sin tur förklaras av att institutioner som AP-fonderna menar att avkastningen på dessa typer av bolag är så god att de kraftigt ökar sina investeringar i företagen. Den tredje förklaring är att förädlingsgraden är så hög i dessa bolag att tjänstemännen kan få höga ersättningar.

Vi vet inte vilken förklaring som är viktigast. Men det verkar inte vara någon rimlig proportion mellan dessa ersättningar och de som VD:ar på mycket större företag erhåller. Detta kan möjligtvis förklaras av att riskkapitalisterna kan utnyttja den hävstång som finansiellt kapital innebär.

Kritiker av riskkapitalbolagen menar att de lever högt på att räntan är låg och att de lånar billigt när de rekonstruerar bolagen och att ett mer normalt ränteläge kommer att minska vinsterna och därmed möjligheten till höga ersättningar. Det är möjligt att det är en riskkapitalbubbla som brister när räntorna stiger.

Den svenska makteliten 2003

I DETTA KAPITEL redovisas elitens inkomstutveckling under åren 1950-2003 och jämförs med inkomstutvecklingen för industriarbetaren under samma period. Det gör att vi kan se hur relationen mellan industriarbetare och elit har förändrats under drygt femtio år.

Inkomst – inte lön

De siffror som redovisas i detta kapitel gäller inkomsten för den person som granskningsåret innehar positionen, inte grundlönen för positionen. Många höga positioner medför sidouppdrag som också ger inkomst, till exempel styrelseuppdrag. Inkomsten ger därför en bättre bild av den faktiska ekonomiska standard som positionen ger än vad lönen gör.

För alla positioner redovisas tre inkomstmått – inkomst av tjänst, kommunalt taxerad inkomst och sammanräknad nettoinkomst. Jämförelserna med industriarbetarlönen bygger på den sammanräknade nettoinkomsten. I den ingår också avkastning av kapital och inkomster/avdrag för näringsverksamhet. Vi menar att det är rimligt att utgå från den sammanräknade nettoinkomsten i våra jämförelser. Välbetalda positioner innebär att innehavaren med tiden kan bygga upp en förmögenhet som genererar kapitalinkomster eller inkomster av näringsverksamhet.

En utförlig redogörelse för syfte, urval och metod för hela rapportserien finns i BILAGA 1.

Årsjämförelser

LO granskar i denna rapport för femte gången inkomstutvecklingen för 199 elitpositioner i det svenska samhället. Det är inte längre 200 positioner sedan Industriförbundet sammanslogs med Svenskt Näringsliv. Detta är sjunde rapporten i serien som omfattar åren 1950 till 2003. Den första rapporten kom 1998 och där undersöktes sex år, 1950, 1970, 1980, 1985, 1990 och 1995. Den andra rapporten visade inkomstutvecklingen för samma positioner år 1998, och den tredje rapporten visade motsvarande material för år 1999.

År 2002 gjordes en granskning av näringslivselitens inkomster 1950-2000. År 2003 presenterades en undersökning av den del av urvalet som vi kallar för folkhemseliten och deras inkomstutveckling från 1950 till 2001. I de rapporter som publicerades 2003 och 2002 och som avsåg inkomståren 2001 respektive 2000 granskades således ett urval av ursprungsmaterialet. Därför saknas det inkomstuppgifter för en del positioner för dessa två undersökningsår. Förra året granskades 2002 års inkomster för hela urvalet. I denna rapport görs återigen en totalgranskning av hela materialet, 199 positioner ur näringsliv, politik och samhälle.

Resultat

I detta avsnitt presenteras en uppföljning av de tidigare rapporterna. Som vanligt studeras ett antal områden närmare. Det handlar om jämställdheten och eliten, elitens ålder och arbetsmarknadens parter och LO-ordförandens inkomst.

Näringslivet tjänar mest

I TABELL 1 visas genomsnittsinkomsten uttryckt i antal industriarbetarlöner för de elva maktgrupperna år 2003, samt totalsiffran för hela urvalet. Alla tre inkomstbegreppen redovisas, men det är kolumnen längst till höger, sammanräknad nettoinkomst, som vi är mest intresserade av. Det inkomstmättet inkluderar även inkomst eller förlust av kapital och näringsverksamhet. Det framgår också hur många positioner som ingår i varje grupp.

Det framgår att näringslivet tjänar mycket med en genomsnittlig inkomst som motsvarar 30,8 industriarbetarlöner. Därefter kommer gruppen statliga verksamheter som allt mer liknar näringslivet i och med avregleringarna och bolagiseringen av affärsverken med 12,2 industriarbetarlöner. Därefter ligger alla grupperna fördelade på inkomster som i genomsnitt motsvarar mellan tre och drygt sju industriarbetarlöner. Genomsnittsinkomsten för hela eliten är 11,7 industriarbetarlöner.

Antal industriarbetarlöner 2003, alla grupper, alla inkomstslag, män och kvinnor

	Antal	Inkomst av tjänst	Taxerad förvärvsinkomst	Sammanräknad nettoinkomst
MÄN OCH KVINNOR				
Näringslivet	50	27,8	27,7	30,8
Regering/riksdag	22	3,8	3,7	3,7
Arbetsmarknadens parter	27	6,6	6,6	5,4
Statlig verksamhet	10	13	13	12,2
Kommuner	20	3,5	3,4	3,4
Kommunala bolag	12	4,2	4,1	4,1
Överhettssamhället	11	4,3	4,3	4,9
Universitet/forskarvärlden	10	3,8	3,7	4,3
Media	16	6,1	6,1	6,1
Ekonomer	10	6,6	6,6	7,3
Folkrörelseorganisationer	11	5,3	5,3	5,2
Alla	199	11,1	11	11,7

Tabell 3:a

Källa: SKATTEVERKET

Gruppen statliga verksamheter och bolag har den högsta inkomsten efter näringslivet och lyfts särskilt av Telias, Vattenfalls och Postens VD:ar, om dessa tre tas bort sjunker inkomsten till 7,8 industriarbetarlöner. Den kvinna som finns kvar i gruppen har 3,2 industriarbetarlöner jämfört med de två kvinnorna förra undersökningsåret som fick 13,9 industriarbetarlöner i genomsnitt, detta berodde även då på att inkomsten från Telia var mycket hög.

Gruppen arbetsmarknadens parter lyftes förra året av Verkstadsindustrins VD vars inkomst på 59,8 industriarbetarlöner drog upp genomsnittet rejält. År 2003 tjänar samma VD för det namnbytta Teknikföretagen 13,4 industriarbetarlöner. Förra årets 7,2 har därför sjunkit till 5,4 industriarbetarlöner för hela gruppen.

Bland ekonomerna är det två positioner som utmärker sig i förhållande till de övriga.

Antal industriarbetarlöner 2003, alla grupper, alla inkomstslag, män och kvinnor

	Antal	Inkomst av tjänst	Taxerad för- värvsinkomst	Sammanräknad nettoinkomst
MÄN				
Näringslivet	48	28,1	28	31,5
Regering/riksdag	14	4,2	4,2	4,1
Arbetsmarknadens parter	20	7,6	7,5	6
Statlig verksamhet	9	14,1	14,1	13,2
Kommuner	13	3,6	3,5	3,5
Kommunala bolag	11	4,1	4	4
Överhetssamhället	10	4,5	4,5	5,1
Universitet/forskarvärlden	10	3,8	3,7	4,3
Media	9	5,6	5,7	5,3
Ekonomer	8	6	6	6,1
Folkrörelseorganisationer	8	6	5,9	5,8
Alla	161	12,5	12,5	13,3

Tabell 3:b

Källa: SKATTEVERKET

Det är Stockholmsbörsens VD och SE-bankens chefsekonom som med sina 19,7 respektive 13 industriarbetarlöner gör att genomsnittet för gruppen ekonomer blir 7,3. Om dessa två tas bort från gruppen blir genomsnittet 5,1 industriarbetarlöner.

Få kvinnor tjänar mer än männen, men i vår undersökning tjänar de mer än männen i tre grupper, det är ekonom-, media- och kommunala bolag grupperna. Den ena av två kvinnor i ekonomgruppen drar upp genomsnittet med sin inkomst på 19,7 industriarbetarlöner för jobbet som VD på Stockholmsbörsen. I mediagruppen finns två högavlönade kvinnor på SVT och SR med 12 respektive 9,9 industriarbetarlöner. Om man tar bort dessa två skulle kvinno-mediagruppen fortfarande tjäna mer än männen, kvinnorna får då 5,5 mot männens 5,3 industriarbetarlöner. Kommunala bolags enda kvinna, VD på Svenska Bostäder Stockholm, tjänar något mer än genomsnittet för de tio männen i den gruppen.

Antal industriarbetarlöner 2003, alla grupper, alla inkomstslag, män och kvinnor

	Antal	Inkomst av tjänst	Taxerad förvärvsinkomst	Sammanräknad nettoinkomst
KVINNOR				
Näringslivet	2	19,2	19,1	14,8
Regering/riksdag	8	3,1	3,0	3,0
Arbetsmarknadens parter	7	3,9	3,8	3,7
Statlig verksamhet	1	3,6	3,6	3,2
Kommuner	7	3,2	3,1	3,3
Kommunala bolag	1	5	4,9	4,8
Överhetssamhället	1	3	3	2,8
Universitet/forskarvärlden	0			
Media	7	6,8	6,8	7,1
Ekonomer	2	9,1	8,9	12,3
Folkrörelseorganisationer	3	3,7	3,6	3,6
Alla	39	5,2	5,1	5,1

Tabell 3:c

Källa: SKATTEVERKET

DIAGRAM 4 visar de elva maktgruppernas genomsnittliga sammanräknade inkomst. Dessutom har vi lagt in statsministerns inkomst som en egen stapel. Statsministern hade år 2003 en inkomst som motsvarar 5,2 industriarbetarlöner. Statsministern befinner sig, liksom vid tidigare undersökningar, i mitten av makteliten. De grupper som har en högre inkomst än statsministern är Näringslivet, Statliga verksamheter, Ekonomer, Media och Arbetsmarknadens parter.

Tre maktgrupper

Som framgår av TABELL 3 är det allt för få i respektive grupp för att kunna dra några större slutsatser kring inkomstutvecklingen för var och en av de elva grupperna. Flera grupper består bara av tio positioner. Därför har de 199 positionerna delats i tre delar. Näringslivet/ekonomiska eliten, folk- och förtroendevalda/demokratiska eliten, och övriga

/byråkratiska eliten. I de två första ingår omkring femtio personer och i den tredje gruppen närmare hundra.

Den ekonomiska eliten, näringslivet, har en genomsnittlig inkomst på 30,8 (30,2 förra utgåvan, inkomståret 2002) industriarbetarlöner. De två övriga delarna av eliten ligger betydligt under, 4,1 (4,2) i genomsnitt för den demokratiska eliten och 5,9 (6,2) för gruppen övriga, den byråkratiska eliten. Den genomsnittliga inkomsten för hela vårt urval av eliten är 11,7 (11,7) gånger industriarbetarens inkomst.

Två positioner utmärker sig i gruppen förtroendevalda/demokratiska. Det är Svenskt Näringslivs ordförande som har 7,5 industriarbetarlöner i sammanräknad nettoinkomst och det är KFs koncernchef med 17,7 industriarbetarlöner. Svenskt Näringslivs ordförande utmärker sig än mer om vi tittar på inkomst av tjänst, denna är hela 39,7 industriarbetarlöner men med underskott i passiv näringsverksamhet samt underskott av kapital blir den sammanräknade inkomsten 7,5 industriarbetarlöner.

Alla elitgrupperna samt statsministerns inkomst 2003

Antal industriarbetarlöner

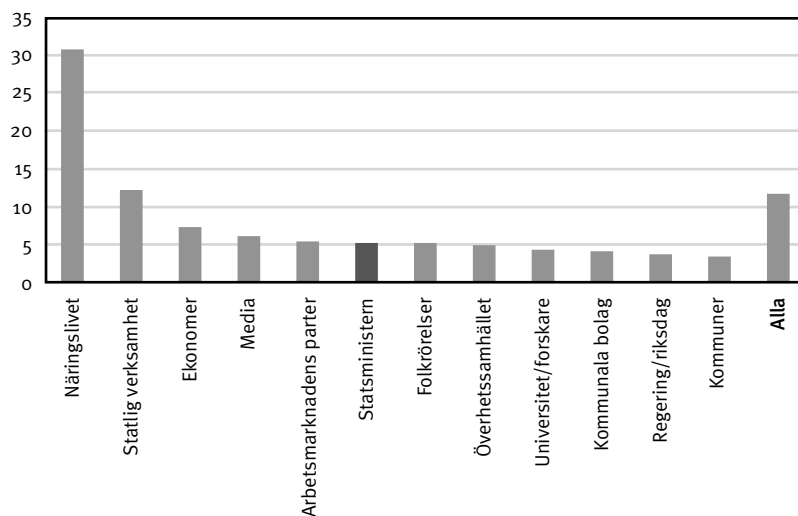

Diagram 4

Källa: SKATTEVERKET

Genomsnittet för gruppen förtroendevalda var en sammanräknad nettoinkomst som motsvarar 4,1 industriarbetar löner. Om ovan två positioner lyfts ur gruppen så blir genomsnittet 3,8 industriarbetarlöner.

Förändringen 1950-2003

DIAGRAM 1 visar utvecklingen för de tre grupperna från år 1950 och framåt. De 200 positioner som vi kallar för makteliten hade år 1950 en genomsnittlig sammanräknad nettoinkomst på 11,1 industriarbetar löner. År 1980 var avståndet nere i 4,9 industriarbetarlöner. År 2003 var relationen 11,7, det vill säga drygt en halv industriarbetarlön över 1950 års nivå.

Gruppen Näringslivet/ekonomiska eliten hade år 1950 en inkomst som motsvarade 26,1 industriarbetarlöner. 1980 var relationen till industriarbetarna 9,1. Sedan började avståndet öka igen, och kulminerade år 2000 med 46,4 industriarbetarlöner. Den sammanräknade inkomsten innehöll det året ovanligt mycket kapitalinkomster. Relationen mellan de vi kallar för näringslivseliten och industriarbetaren var 30,8 industriarbetarlöner år 2003, det var några tiondelar med än inkomst-

Inkomstutvecklingen för tre huvudgrupper inom makteliten
Antal industriarbetarlöner

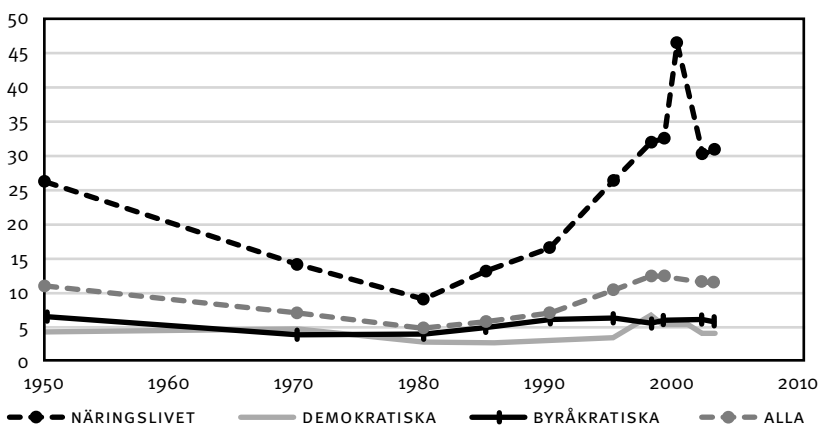

Diagram 1

Källa: SKATTEVERKET

**Antal industriarbetarlöner 2003,
Tre huvudgrupper, alla inkomstslag, män och kvinnor**

	KVINNOR		MÄN		KVINNOR & MÄN	
	Antal	Industriarbetarlön	Antal	Industriarbetarlön	Antal	Industriarbetarlön
NÄRINGSLIVET (Ekonomiska)						
1950	0	0	50	26,1	50	26,1
1970	0	0	50	14,2	50	14,2
1980	0	0	49	9,1	49	9,1
1985	0	0	50	13,1	50	13,1
1990	0	0	50	16,5	50	16,5
1995	0	0	49	26,3	49	26,3
1998	0	0	50	31,9	50	31,9
1999	0	0	50	32,4	50	32,4
2000	0	0	50	46,4	50	46,4
2002	1	26,7	49	30,3	50	30,2
2003	2	14,8	48	31,5	50	30,8
FOLKRÖRELSE, POLITIKER OCH ANDRA FÖRTROENDEVALDA (Demokratiska)						
1950	0	0	58	4,3	58	4,3
1970	0	0	59	4,7	59	4,7
1980	2	2,2	58	2,9	60	2,9
1985	4	2,1	56	2,9	60	2,8
1990	6	2,5	54	3,3	60	3,2
1995	14	3,2	47	3,8	61	3,6
1998	15	3,4	41	4,2	56	6,9
1999	14	3,5	42	6,3	56	5,6
2000	11	3,5	42	6,1	53	5,5
2001	14	3,5	39	6,1	53	5,4
2002	17	3,4	35	4,5	52	4,2
2003	19	3,4	33	4,6	52	4,1

Tabell 4:a

Källa: SKATTEVERKET

**Antal industriarbetarlöner 2003,
Alla grupper, alla inkomstslag, män och kvinnor**

	KVINNOR		MÄN		KVINNOR & MÄN	
	Antal	Industriarbetarlön	Antal	Industriarbetarlön	Antal	Industriarbetarlön
ÖVRIGA GRUPPER (Byråkratiska)						
1950	1	4,9	79	6,8	80	6,7
1970	1	3,2	88	4	89	4
1980	4	2,4	87	4	91	4
1985	3	3,1	87	4,9	90	4,9
1990	6	2,7	86	6,5	92	6,2
1995	10	4,2	82	6,8	92	6,5
1998	12	3,6	83	8	95	5,7
1999	13	4,9	78	6,3	91	6,1
2002	19	5,7	79	6,3	97	6,2
2003	18	5,8	79	6	97	5,9

	KVINNOR		MÄN		KVINNOR & MÄN	
	Antal	Industriarbetarlön	Antal	Industriarbetarlön	Antal	Industriarbetarlön
ALLA GRUPPER						
1950	1	4,9	187	11,2	188	11,1
1970	1	3,2	197	6,8	198	7,2
1980	6	2,3	194	5	200	4,9
1985	7	2,5	193	6,4	200	5,9
1990	12	2,6	190	8,2	202	7,2
1995	24	3,6	178	11,4	202	10,4
1998	27	3,6	174	13,9	201	12,5
1999	27	4,2	170	14	197	12,5
2002	36	5,3	163	13,1	199	11,7
2003	39	5,1	160	13,3	199	11,7

Tabell 4:b

Källa: SKATTEVERKET

året 2002. Klyftan mellan näringslivet och industriarbetaren är sedan 1995 hela tiden större än vad den var år 1950.

Den andra gruppen, den demokratiska eliten, visar en mindre dramatisk nedgång till 2,8 industriarbetarlöner 1985 för att sedan åter stiga, högsta inkomsten var 1998 med 6,9 industriarbetarlöner. Sedan dess har inkomsten sjunkit nästan tre enheter, de tjänade 4,1 industriarbetarlöner under 2003. Den byråkratiska eliten har varierat minst de senaste 15 åren, sedan 1990 har de pendlat runt 6 industriarbetarlöner. 1970 och 1980 var inkomsten 4 industriarbetarlöner.

I TABELL 5 visas genomsnittsåldern för respektive grupp under alla år. Hela eliten är nu i genomsnitt mellan 52 och 54 år i alla tre grupper. Första undersökningsåret var åldern mellan 51 och 55 år. I hela urvalet varierar åldern mellan 52 och 55 år. Jämfört med förra årets undersökning så har eliten blivit ett år yngre i genomsnitt.

Genomsnittsålder för alla grupper alla år

	Näringslivet	Förtroendevalda	Byråkratiska eliten	Alla
1950	55	53	51	53
1970	54	54	53	54
1980	53	52	53	52
1985	50	50	54	52
1990	51	51	53	52
1995	53	51	54	53
1998	55	56	56	55
1999	52	54	54	54
2000	52	53		
2001		54		
2002	53	54	54	54
2003	52	53	54	53

Tabell 5

Källa: SKATTEVERKET

Eliten och jämställdheten

Makteliten är en skara som domineras av män. Tjugo procent av innehavarna av våra maktpositioner är kvinnor. Andelen har dock ökat sedan 1999 då andelen kvinnor var strax under fjorton procent.

För andra gången finns kvinnor med i gruppen näringslivet, den ekonomiska eliten. De har ökat till två stycken detta år. De kvinnliga VD:arnas inkomster ligger betydligt under den genomsnittliga lönen för gruppen. Men även om näringslivet står mest i skamvrån när det gäller jämställdheten har de övriga grupperna inte så mycket att skryta med. 19 av 52 i den demokratiska eliten är kvinnor, en ökning med två stycken sedan förra året. I den byråkratiska gruppen är det ännu sämre med jämställdheten. Endast 18 av 97 elitpersoner här är kvinnor. Kvinnornas genomsnittliga inkomst i hela urvalet är 38,3 procent av männens genomsnittliga inkomst.

I DIAGRAM 5 på sidan innan, visas alla de elva maktgruppernas inkomster uppdelat på kvinnor och män. Vi kan då se att könsmönstret blir mindre tydligt mycket beroende på att näringslivsgruppen är så många och med så väldigt höga inkomster. I gruppen Ekonomer är det SVT och SR som lyfter kvinnornas löner över den genomsnittliga lönen för männen. I gruppen Media är den genomsnittliga inkomsten för kvinnor högre än den för män och detta trots att kvinnorna nästan är lika många som männen.

Fackliga företrädare – arbetstagersidan

Ordförande LO	Ordförande Byggnads	Ekonomichef SIF
Andre ordförande LO	Ordförande Kommunal	Ordförande HTF
Ekonomichef LO	Ordförande Handels	Ordförande ST
Ordförande Metall	Ordförande TCO	Ordförande SACO
Ekonomichef Metall	Ordförande SIF	Ordförande CF
		Ekonomischef CF

Tabell 6

De elva maktgrupperna 2003, uppdelade på män respektive kvinnor Antal industriarbetarlöner

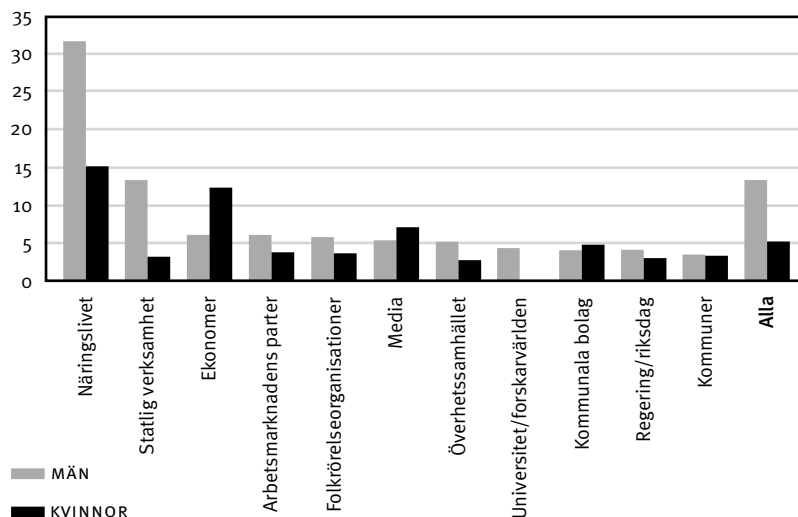

Diagram 5

Källa: SKATTEVERKET

Arbetsmarknadens parter

Vi har även i år gjort en särskild granskning av arbetsmarknadens parter. Denna grupp är naturligtvis av extra intresse för oss på LO. Hur utvecklas inkomsterna för eliten inom arbetsmarknadens parter jämfört med resten av urvalet?

TABELL 4 visar vilka positioner från facket som ingår i urvalet. Vi har tagit fram uppgifter på samtliga ordföranden för LO-förbund men det är endast fyra av dem som är med i urvalet sedan 1950. Den genomsnittliga inkomsten för de 12 manliga LO-förbundsordförande som inte är med i urvalet är 2,4 industriarbetarlöner. Inkomsterna för samtliga LO-förbunds ordförande framgår av bilaga 4.

Facket

I DIAGRAM 6 och i TABELL 7 visas utvecklingen av de fackliga företrädar-

nas inkomster i relation till industriarbetarlönen. Mönstret är inte alls lika tydligt för den här gruppen jämfört med hela eliten, variationen är mindre. Störst var inkomsten år 2000 och sjönk sedan ner till 3,9 industriarbetarlöner år 2003, vilket var något över 1950 års nivå. Relationen mellan de fackliga företrädarnas inkomster och industriarbetarlönen har under hela undersökningsperioden legat mellan 3,1 och 4,3. Det betyder att den genomsnittliga inkomsten för denna elit varierat med strax över en industriarbetarlön under perioden 1950-2003.

LO-ordföranden

Liksom i tidigare rapporter belyser även den här rapporten LOs ordförande särskilt. Diagram 7 visar LO-ordförandens inkomst 1950-2003, uttryckt i antal industriarbetarlöner. LOs ordförande hade samma avstånd till industriarbetaren år 1985 som år 2003. Att inkomsten för LOs ordförande var högre i början av vår undersökningsperiod beror på att LOs ordförande tidigare satt i riksdagen och då fick riksdagsarvode.

Fackliga företrädares inkomst jämfört med hela urvalet

Industriarbetarlöner	Hela makteliten	Arbetsdagarsidan
1950	11,1	3,5
1970	7,2	4,2
1980	4,9	3,1
1985	5,9	3,1
1990	7,2	3,4
1995	10,4	3,7
1998	12,5	4,2
1999	12,5	4,2
2000		4,3
2001		3,8
2002	11,7	3,8
2003	11,7	3,9

Tabell 7

Källa: SKATTEVERKET

Genomsnittsinkomsten för arbetstagsidan och hela urvalet av makteliten Antal industriarbetarlöner

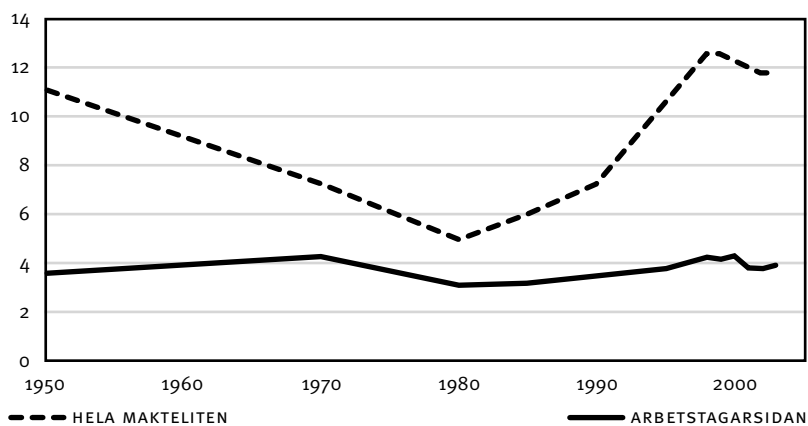

Diagram 6

Källa: SKATTEVERKET

LO Ordförandens inkomst 1950 – 2003 Antal industriarbetarlöner

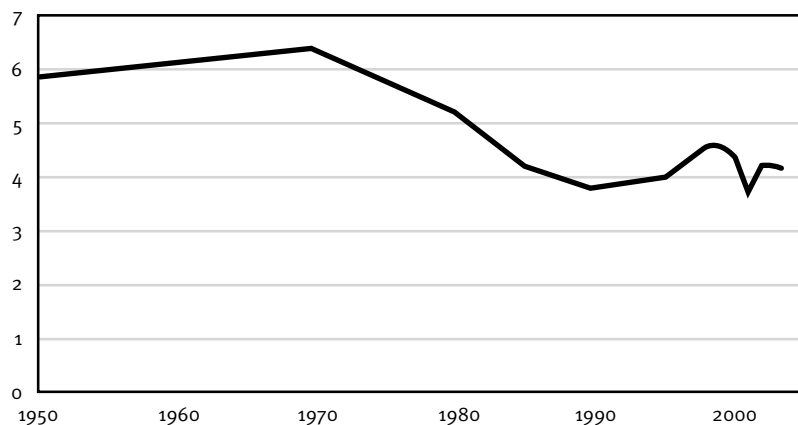

Diagram 7

Källa: SKATTEVERKET

Fondförvaltarna 1999-2003

FÖR FYRA ÅR sedan inledde vi en granskning av VD:arna för fondbolagen i den katalog över premiepensionsfonder som gick ut till alla medborgare år 1999 (PPM-katalogen). Vi valde cheferna för samtliga fonder som enbart handlar med svenska aktier. Denna undersökning följdes sedan upp med 2001 och 2002 års inkomster och i år är det fjärde gången denna granskning görs. I år innebär det att vi har undersökt 26 positioner och deras inkomster år 2003.

Fondförvaltarbranschen präglades under ett par år i slutet av 90-talet av en väldig hausse med stor framtidstro och högt uppdrivna förväntningar. Börsnedgången vid inledningen av detta årtusende ledde till förlorat förtroende hos allmänheten.

Vi vill beteckna fondförvaltarna som elitpositioner då de förvaltar en stor del av vårt pensionskapital. Hur ser då utvärderingen av denna elitgrupp ut? På vilket sätt märkte fondeliten att deras bransch hade en negativ utveckling under början av 2000-talet?

Fondförvaltarnas, inkomster

	Antal	Ålder	Industriarbetarlöner
Män	20	44	6,6
Kvinnor	6	39	4,7
Totalt	26	42	6,1

Antal industriarbetarlöner	1999	2001	2002	2003
Män	8,4	15,6	7,4	6,6
Kvinnor	6	4,9	5	4,7
Totalt	7,9	14,4	6,9	6,1

Tabell 8

Källa: SKATTEVERKET

Fondförvaltarnas inkomst, 1999 och 2001–2003 Antal industriarbetarlöner

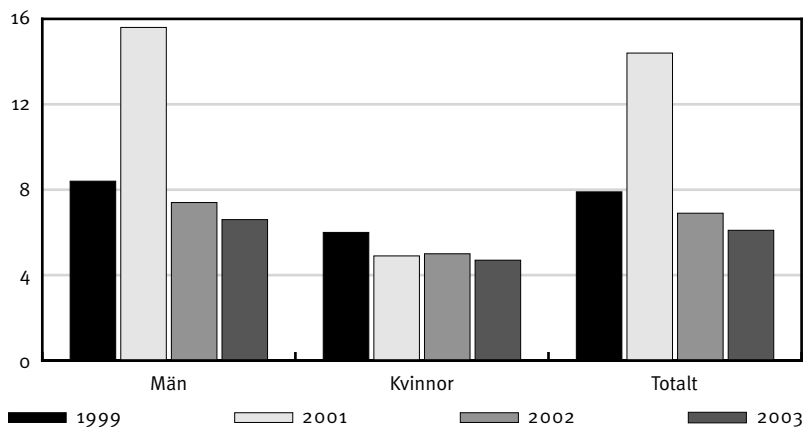

Diagram 8

Källa: SKATTEVERKET

I granskningen av fondförvaltarnas inkomster framgick det att år 2001 ökade inkomsterna dramatiskt och antalet kvinnor halverades jämfört med 1999. Men året därefter, 2002, är inkomsterna till och med något under 1999 års nivå. Och antalet kvinnor är åter något fler. Senaste undersökningsåret 2003 fortsatte inkomsten att sjunka något för både män och kvinnor

VD:arna för de svenska fondbolagen som förvaltar premiepensionerna tjänade i genomsnitt 6,1 industriarbetarlöner år 2003. Männerna tjänade 6,6 och kvinnorna 4,7 industriarbetarlöner. Omsättningstakten på dessa VD-stolar har minskat betydligt. År 2002 var 2/3 av VD:arna nytillkomna jämfört med år 2001. År 2003 finns endast en ny VD med i vår undersökning jämfört med föregående år.

Bolagshandlarna

”BUY OUT” ÄR ett anglosaxiskt uttryck som betyder köpa upp eller köpa ut. Uppköpsbolag (buy out-bolag) är beteckningen på riskkapitalbolag som köper, utvecklar och säljer företag. Det senaste decenniet har den verksamheten expanderat kraftigt i Sverige.

Enbart under de fyra första månaderna 2005 köpte och sålde uppköpsbolagen företag för mer än 60 miljarder kronor. 135 000 svenskar är anställda i företag som ägs av uppköpsbolag.

Uppköpsbolagen beskriver sig själva som skapare av långsiktiga värden när de bygger och utvecklar företag. Som ägare är dock uppköpsbolagen inte särskilt långsiktiga, normalt ägs företagen endast 3-5 år. Den huvudsakliga drivkraften i verksamheten är kortsiktig finansiell avkastning. Stark kritik har riktats mot uppköpsbolagen för kortsiktigheten i agerandet och för att de tränger ut industriella köpare.

De ledande personerna i uppköpsbolagen utgör en maktelit som har ovanligt bra betalt. 2003 låg den genomsnittliga inkomsten för de fem största svenska riskbolagens investeringsansvariga på 8,4 miljoner kronor, en och en halv gång mer än genomsnittsinkomsten för en VD på ett svenskt börsföretag. Den sammanlagda inkomsten för de fem största uppköpsbolagens chefer 1999-2003 uppgick till 429 miljoner kronor.

Uppgifter om ersättningarna omgärdas med stort hemlighetsmakeri och döljs i bolagskonstruktioner med bas i lågskatteländer. Trots den senaste tidens debatt om de höga ersättningarna i näringslivet har svenska försäkringsbolag och pensionsfonder fortsatt att investera miljardbelopp i uppköpsbolagen.

Vilka talar vi om?

Definitionerna inom riskkapitalbranschen är inte särskilt tydliga. Begreppen hämtas ofta från den anglosaxiska världen och för att komplicera saken ytterligare behöver ett begrepp i Sverige inte alltid betyda detsamma som i internationella sammanhang.

Riskkapitalfinansiering omfattar såväl public equity, dvs finansiering av börsnoterade företag, som private equity, finansiering av onoterade företag. Ofta används benämningen riskkapital synonymt med begreppet private equity. Private equity i sin tur består av tre delar: business angels (affärsänglar, privatpersoner som är aktiva investerare i bolag utan egen familjeanknytning), venture capital, och buyout.

Venture capital är riskkapital till företag i ett tidigt skede (i detta begrepp ingår t ex startfinansiering, såddfinansiering och expansionsinvesteringar) och buy out är riskkapital för uppköp och omvandling av redan etablerade företag.

2001-2004 uppgick investeringarna på den totala riskkapitalmarknaden i Sverige till i genomsnitt 13,6 miljarder kronor per år. I den siffran ingår allt, från såddinvesteringar till miljardutköp av börsföretag.

Antalet investeringar i det tidigare skedet var flest och uppgick till drygt 90 procent av de ca 680 investeringar som gjordes per år 2001-2004. Uppköpsinvesteringarna är dock beloppsmässigt större. De stod för ungefär två tredjedelar av det samlade investeringsbeloppet under perioden.¹

I den här genomgången behandlas enbart riskkapitalbolag som ägnar sig åt uppköp av företag. Fokus ligger på de fem största svenska uppköpsbolagen, Wallenberg-ägda EQT, Industri Kapital, Nordic Capital, Altor och börsnoterade investmentbolaget Ratos, företag som i varje investering satsar 250 miljoner kronor eller mer.

420 miljarder kan investeras

De svenska uppköpsbolagen är i allmänhet verksamma i hela Norden, flera av dem har också verksamhet i andra länder i Europa. På motsva-

¹ Bearbetning av Svenska Riskkapitalföreningens statistik 2001-2004.

Uppköpsbolagens investeringar 2001-2004

	2001	2002	2003	2004	2001-04
Antal investeringar	26	29	39	68	162
Investeringsbelopp, mdr kr	6,6	5,9	5,6	12,2	30,3

Källa: SVENSKA RISKKAPITALFÖRENINGEN

rande sätt är också utländska uppköpsbolag verksamma i Sverige, men har hittills inte tagit någon större del av marknaden.

2001-2004 investerades sammanlagt 30 miljarder kronor i riskkapitalbolagens uppköp av företag i Sverige. 162 affärer gjordes under perioden.

Men det ger inte hela bilden av de finansiella musklerna i uppköpsbolagen. Potentialen är mångdubbelt större.

I Sverige finns 25 riskkapitalbolag som helt eller delvis ägnar sig åt uppköpsaffärer. Det totala förvaltade kapitalet på den svenska marknaden uppgick 2004 till 140 miljarder kronor. I den summan ingår uppskattningsvis 20 miljarder kronor från ett antal utländska aktörer. Uppköpsaffärer belånas ofta upp till två tredjedelar, vilket gör att det totala kapitalet tillgängligt för investeringar i Sverige ligger på i storleksordningen 420 miljarder kronor, motsvarande c:a 15 procent av värdet av samtliga bolag på stockholmsbörsen.

Vanligtvis saknar uppköpsbolagen specialkunnskap om de områden i vilka investeringarna görs. Däremot har några av bolagen specialiserat sig på uppköp inom vissa branscher.

De uppköpta företagen utgör en vildvuxen samling, från stora verkstadsindustrier till klädhandelskedjor och bioteknikföretag. Vanligt är att uppköpsbolagen intresserar sig för stora koncerners dotterbolag eller divisioner och förvärvar delar som anses passa mindre bra in i kärnverk-

samheten. Andra ofta förekommande uppköpskandidater är företag i kris och familjeföretag som står inför generationsskifte.

Här är några av de företag som ägs av uppköpsbolag idag: Perstorp, Com Hem, Findus, Duni, KappAhl, Anticimex, Ahlsell, Bröderna Edstrand, Haglöfs, Lindab.

Här är några av de företag som börsnoterats eller fått annan industriell ägare: Stjärn-TV-nätet, Ballingslöv, Alfa Laval, Ellos, Lindex, Oriflame, Liber, Hilding Anders, Optimera, Karlshamns oljefabrik.

Hur arbetar uppköpsbolagen?

Mycket förenklat kan uppköpsbolagens verksamhet beskrivas så här: Köp, omvandling och försäljning av företag.

Affären ger förtjänstmöjligheter i alla tre leden: 1. Att köpa företag till ett så bra pris som möjligt. 2. Att utveckla och driva företaget under en tid av 3-5 år. 3. Att sälja företaget vidare till ett så högt pris som möjligt.

Fyra av de fem största svenska uppköpsbolagen satsar i första hand inte egna pengar utan bygger upp fonder i vilka kapitalförvaltare inbjuds att investera (undantaget är Ratos, som är det enda börsnoterade uppköpsbolaget i gruppen och som investerar eget kapital).

I fonderna investerar försäkringsbolag, pensionsfonder, AP-fonder och stiftelser av olika slag (bl a amerikanska universitetsstiftelser), men också förmögna privatpersoner och fackliga organisationer. Omkring 70 procent av pengarna i svenska uppköpsbolagens fonder kommer från utländska investerare.

De lägsta investeringsposter som accepteras varierar mellan 10-100 miljoner euro (90-900 miljoner kronor). Storleken på fonderna varierar också. De senaste årens fonder har uppgått till mellan 0,6 och 2 miljarder euro (5-18 miljarder kronor).

För utgifter i samband med inköp, omstrukturering mm betalar investerarna vanligtvis en avgift på 1,5 procent på investerat belopp. En affär på 2 miljarder kronor garanterar alltså riskkapitalbolaget direkt 150 miljoner i intäkter.

De företag som köps upp av fonden säljs vidare efter tre till fem år. Längre tid än så engagerar sig inte uppköpsbolagen i en investering. I varje

fall är det avsikten. På senare tid har det dock varit svårare att få till stånd den försäljning (i branschen talar man om "exit") som är avsikten.

Vinsten på en investering delas mellan investerarna och uppköpsbolaget. En vanligt förekommande fördelningsformel är att investerarna får 80 procent av vinsten medan uppköpsbolaget behåller 20 procent (vanligen förutsatt att avkastningen överstigit 8 procent per år). En placering på 2 miljarder kronor som fördubblas i värde ger alltså uppköpsbolaget 400 miljoner kronor i egen vinst.

Hittills har uppköpsbolagens placeringar varit lyckosamma och avkastningen hög. Enskilda affärer som givit 4-5 gånger insatta pengar har inte varit ovanliga. Samtidigt görs också mindre lyckade affärer som drar ned avkastningssnittet. För tillfället rapporteras dessutom ett allmänt kärvare klimat vilket gör det svårare att uppnå de höga historiska avkastningstalen.

I genomsnitt har riskkapitalplaceringar varit en bättre placering än aktier, vilket också är främsta anledningen till investerarnas intresse för att delta i fonderna. I Europa har avkastningen på private equity-fonder under den senaste 20-årsperioden legat på 15 procent, en siffra som uppskattas gälla även för de svenska fonderna.

Juridiskt och skattemässigt är en betydande del av verksamheten i de fem största uppköpsbolagen – med undantag av Ratos – förlagd i vad som med en förskönande omskrivning brukar kallas skatteparadis, dvs ställen där ingen eller mycket låg skatt tas ut. Industri Kapital och Nordic Capital har t ex sina fondbolag på Engelska Kanal-ön Jersey och EQT på Guernsey.

Detta motiveras med att internationella investerare kräver en säker och välkänd skattefri organisationsform. Samtidigt ger etableringen utomlands möjlighet för riskkapitalbolaget att ta ut sin andel av vinsten i den form och takt som önskas.

Verksamheten i Sverige sköts av svenskregistrerade bolag med kontor i Stockholm.

Trots att riskkapitalbolagens uppköpsaffärer inte är någon ny företeelse och trots att besluten som fattas rör många anställda har verksamheten pågått lite i det fördolda.

Den relativa anonymiteten beror på att det är en marknad där aktörerna bara i undantagsfall är privatpersoner. De flesta är större institu-

2,5 miljarder investerade

Ett exempel på hur riskkapitalbolagen arbetar är den fond som Altor startade 2003. Kapitalet i fonden stannade på 650 miljoner euro (5,8 miljarder kronor). Av detta hade fram till i början av 2005 ca 2,5 miljarder kronor investerats. De företag som fonden satsat pengarna i är nordiska inkassoföretaget Lindorff, maskintillverkaren Dynapac, norska oljeutvinnings-serviceföretaget AGR, norska telekomföretaget Bravida och danska läkemedelsföretaget Ferrosan.

Bland dem som har investerat i fonden återfinns Tredje AP-fonden, tyska försäkringsbolaget Allianz, Harvard-universitet, USA, Lämförsäkringar Liv, Nordea, kommunala pensions-fonder i Finland, holländska kommunala pensionsfonden NIB Capital, Pantheon Ventures, Princeton-universitetet, USA, Skandia Liv och Standard Life.

tionella kapitalplaceringar, som försäkringsbolag, pensionsfonder och stiftelser. Bara en liten krets kapitalförvaltare har haft anledning att aktivt följa uppköpsbolagens verksamhet.

Vilken nytta gör uppköpsbolagen?

Riskkapitalbranschen beskriver ofta sig själv som en skapare av långsiktiga värden. Genom omvandling och förädling bygger man och utvecklar företag.

Ett av bolagen formulerar sin affärsidé så här:

–Vi vill över tiden skapa högsta möjliga avkastning genom ett professionellt, aktivt och ansvarsfullt utövande av ägarrollen i ett antal utvalda bolag och investeringssituationer.²

² Ratos

Mot sådana högstämnda ord står en påfallande skarp kritik som riktats mot uppköpsbolagen från flera håll inom näringslivet. Inte sällan kommer kritiken från personer med stor industriell erfarenhet.

– Riskkapitalbolagen är det snabbast förstörande vi har. De suger ut övervärden ur våra industriföretag, belånar dem kraftigt och skickar dem sedan vidare. Allt detta utan att tillföra några som helst industriella värden, menar förre Aga-chefen Marcus Storch.³

– Riskkapitalbolagen utvecklar ingenting. Ur samhällets synvinkel är det bara en omfördelning av kapital, inget skapande.⁴

Från ett samhällsperspektiv kan ifrågasättas hur nyttiga riskkapitalbolagens uppköp är eftersom de i så hög grad fokuserar på det korta perspektivet.

Bolagen är försäljningsobjekt, som vilken annan handelsvara som helst. Själva meningen med verksamheten, produktionen, reduceras till en bisak. Det viktiga är att få upp det kortsiktiga värdet på företagen och sälja vidare så snabbt och så dyrt som möjligt. Fokuseringen på det korta perspektivet kan vara till men för bolagets långsiktiga utveckling.

Samhällsekonomiskt är det förstås bra om ägare effektiviserar företag och genom sammanslagningar och kompletterande uppköp skapar konkurrenskraftiga strukturer.

Men vilka värderingar styr riskkapitalbolagen beslut? Vad är det för drivkrafter som kommer att dominera verksamheten när hela belönings-systemet är så extremt fokuserat på kortsiktig avkastning? Hur påverkas näringslivet i stort av att sådana normer breder ut sig? Vilken betydelse har det att en grupp aktörer på kapitalmarknaden har egna insynsskyddade system för ersättningar och förmåner?

Bland de anställda väcker riskkapitalbolagens agerande blandade reaktioner. I en del fall har riskkapitalbolaget kommit in och tagit över efter svaga ägare. Då uppfattas mer tydliga ägare naturligtvis som en förbätt-

³ Dagens Industri 6/12 2004.

⁴ Dagens Industri 4/5 2005.

ring. Samtidigt är osäkerheten och oron inför framtiden stor. Alla vet att riskkapitalbolagen inte är några långsiktiga ägare utan kommer att sälja inom kort.

Kritik i fyra punkter

Kritiken mot riskkapitalisterna kan sammanfattas i fyra mer generella punkter.

1. Kortsiktigheten. Företagen pressas så hårt att andra värden kommer i kläm.

– Riskkapitalisternas metoder kom till Sverige på 80-talet och det handlar om ett mer hänsynslöst sätt att hantera företag. Visst skapas effektivitet och flexibilitet, men till priset av trygghet och stabilitet, anser tex Peter Norberg, forskare på Handelshögskolan.⁵

2. Industrialister trängs ut när riskkapitalbolagen bjuder över.

Förre Trelleborgs-VD:n och finansmannen Rune Andersson anser att det är ett problem för industriella köpare att företagen blivit dyra genom uppköpsbolagens höga belåning.

– De lever på banklån och tricksande med bolagens balansräkningar. I början av 1990-talet när tillgångsvärdena var låga blev det lätt att höja värdet på bolagen genom kompletterande företagsförvärv och kortsiktiga vinstlyft. Men så kan man inte bygga värden, det tar flera år. Sunda bolag kan inte heller ha balansräkningar som är så belånade som riskkapitalbolagens.⁶

Caroline Sundewall har som ledamot i flera stora industriföretags styrelser sett uppköpsbolagen agera aggressivt på nära håll.

– Trots att vi haft stora industriella synergier så har riskkapitalbolag vid två tillfällen bjudit över våra bud med mellan 25 och 35 procent. Jag har svårt att se att helt branschokunniga aktörer ska kunna utveckla bolag bättre än vi som redan arbetar i branschen med god lönsamhet.⁷

⁵ Veckans affärer 16/2 2004.

⁶ Affärsvärlden 4/2 2004.

⁷ Dagens Industri 19/3 2005.

3. Riskkapitalisterna tar alldeles för mycket betalt. Tidningen Affärsvärlden uppskattar att ledningarna i de tre största riskkapitalbolagen sammanlagt fått i storleksordningen 7 miljarder kronor i ersättningar sedan bolagen startade.⁸

Förre löntagarfond- VD:n Lennart Låftman:

*–Deras insats kostar enorma provisioner. Jämfört med vinstregnet över riskkapitalbolagens ledningar under 1990-talet är Kurt Hellströms VD-lön i Ericsson småpotatis. De tar extremt bra betalt för något som egentligen inte är så märkligt.*⁹

4. Insynen är dålig.

Endast ett av de fem största riskkapitalbolagen (Ratos) är ett börsnoterat företag som redovisar sin verksamhet öppet.

Övriga stora uppköpande svenska riskkapitalbolag har en stor del av sin juridiska och skattemässiga hemvist utanför Sverige. Investeringarna har visserligen full insyn i sina fonder men uppköpsbolagets ekonomi och ersättningarna till de ledande aktörerna är omgärdad med stort hemlighetsmakeri.

Tidningen Affärsvärlden påpekar dubbelmoralen i att institutionella kapitalförvaltare i den pågående debatten om etik, moral och ägarstyrning engagerar sig i börsföretagens direktörlöner och bonusar men samtidigt blundar för vad som sker i uppköpsbolagen.

*–Exakt samma grupp av institutionella investerare - näringslivsdirektörer, banker och mäklarfirmor – slussar samtidigt miljardbelopp utanför börsen, till bolag där den publika genomlysningen är helt obefintlig, kortsiktigt aktieägarvärde det enda rättesnöret och frikostiga ersättningar till ledande befattningshavare legio.*¹⁰

Extra fart har kritiken tagit efter ett antal mindre lyckade affärer de senaste åren där problem uppdragats i företag som uppköpsbolag börsnoterat och nya aktieägare har drabbats av kursras. Dessutom har en

⁸ Affärsvärlden 4/2 2004.

⁹ LO-Tidningen 11/5 2001.

¹⁰ Affärsvärlden 4 /2 2004.

allt större del av uppköpsbolagens affärer den senaste tiden bestått av att företag ”skyfflas runt” mellan olika riskkapitalbolag. Misslyckas man med att hitta nya långsiktiga ägare för en ”exit” har man istället valt att sälja till ett annat uppköpsbolag.

Nyttiga aktörer

Uppköpsbolagen ser naturligtvis saken på ett helt annat sätt. De betraktar sig själva som ett högst nyttigt inslag på kapitalmarknaden, aktörer som tillför nya värden genom att strukturera om och utveckla trötta och lågpresterande företag. I jämförelse med börsens kvartalskapitalism ser man inte heller den egna verksamhetens inriktning på köp och försäljning inom 3-5 år som kortsiktig.

Uppköpsbolagen betonar också att verksamheten i grunden handlar om industriell omvandling.

– Det är den industriella utvecklingen i bolagen som ger avkastning. 90 procent av vår avkastning kommer från förbättrade resultat i portföljbolaget, säger Christian Salamon, Sverige-ansvarig på Industri Kapital.¹¹

Uppköpsbolagen ser sig själva som katalysatorer för företag som behöver ta sig in i en ny fas av sin utveckling: Genom att köpa upp delar som inte längre tillhör kärnverksamheten i en koncern kan verksamheter som stått i skuggan ges möjlighet att blomma upp. Familjeföretag som står inför ett generationsskifte kan få det stöd i form av kapital och kompetens som de behöver för att utvecklas. Effektiviseringsåtgärder kan visserligen kortsiktigt minska antalet arbetstillfällen, men på sikt ökar företagets överlevnadsförmåga.

Branschen menar sig också fylla det ägarvakuum som uppstått i företagsutvecklingsaffärer sedan investmentbolag och stora företagskonglomerat blivit allt mindre populära och ägarfamiljerna tappat en del av sin forna styrka samtidigt som det ökade institutionella ägandet värjer sig för att ta ägaransvar.

¹¹ Veckans affärer 16/2 2004.

Uppköp skapade köksjätte

Industri Kapital köpte 1996 ut ett antal affärsområden med anknytning till köksinteriörer från skogskoncernen Stora. Under de första åren vändes förluster i de olika verksamheterna till vinst. Man bestämde sig för att satsa på köksskåp och sålde övriga icke kärnverksamheter 2000-2001.

Ett flertal tilläggsköp genomfördes. Bl a förvärvades tyska Poggenpohl och svenska Myresjökök.

2002 börsnoterades Nobia. Av den ursprungliga verksamheten med en omsättning på 1,6 miljarder kronor har det blivit en ledande europeisk tillverkare av köksinteriörer med en omsättning på över 11 miljarder kronor.¹²

I detta vakuum har uppköpsbolagen blivit en form av ställföreträdande ägare, om än med ett kortsiktigt perspektiv.

Uppköpsbolagens fonder erbjuder också de institutionella kapitalförvaltarna en möjlighet att placera pengar i onoterade företag. Den möjligheten utnyttjas också numera av de flesta stora aktörer, försäkringsbolag, pensionsfonder och stiftelser.

Här är nästan alla miljonärer

De uppköpande riskkapitalbolagen rör sig i en värld där affärer handlar om hundratals miljoner eller t o m miljarder kronor.

De stora beloppen verkar smitta av sig på de anställdas ersättningar. De investeringsansvariga i de uppköpande svenska riskkapitalbolagen

¹² Uppgifter ur artikel av Krister Holmberg i Legala affärer nr 1 2005.

¹³ Granskningen gäller partners, investment managers, directors, assistant directors och finansdirektörer i bolagen. Samtliga inkomstuppgifter är hämtade från Skatteverket och gäller sammanlagd inkomst, dvs både inkomst av tjänst och inkomst av kapital.

Lönejämförelse 2003

Årslön i miljoner kronor

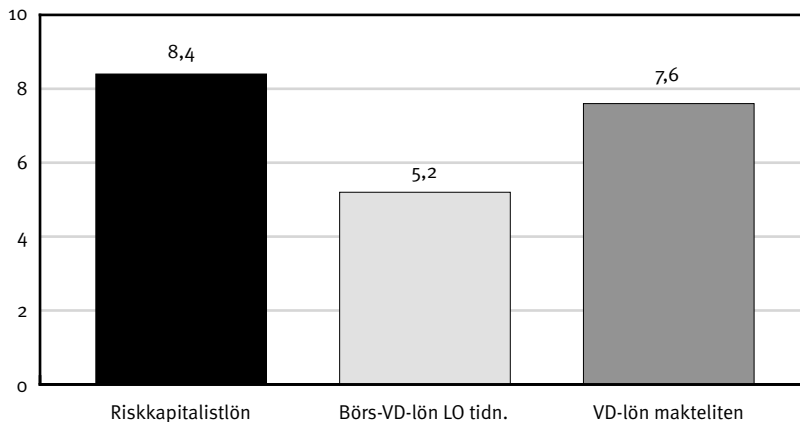

Diagram 9

Källa: SKATTEVERKET

tjänade med få undantag över 1 miljon kronor 2003¹³. Cheferna för de fem största uppköpsbolagen har under de fem senaste åren redovisat en sammanlagd inkomst på 429 miljoner kronor.

Vi har granskat inkomsterna för ledningen och de investeringsansvariga i de fem största uppköpande riskkapitalbolagen under 2003. Resultatet visar att det är en bransch där miljonerna flödar.

Av de 54 personer som ingick i granskningen hade endast sju personer 2003 lägre inkomst än 1 miljon kronor, bara en hade en inkomst under 700 000 kronor.

Genomsnittsinkomsten för samtliga investeringsansvariga var hela 8,4 miljoner kronor. Det kan jämföras med genomsnittsinkomsten för en VD på ett svenskt börsföretag, som 2003 låg på 5,2 miljoner kronor. Riskkapitalisternas inkomster var alltså mer än en och en halv gånger större än börsdirektörernas.¹⁴

¹⁴ Uppgiften om genomsnittlig börs-VD-lön ur LO-Tidningen nr 1 2005.

Genomsnittsinkomsten för investeringsansvariga i uppköpsbolagen 2003
 Årslön i miljoner kronor

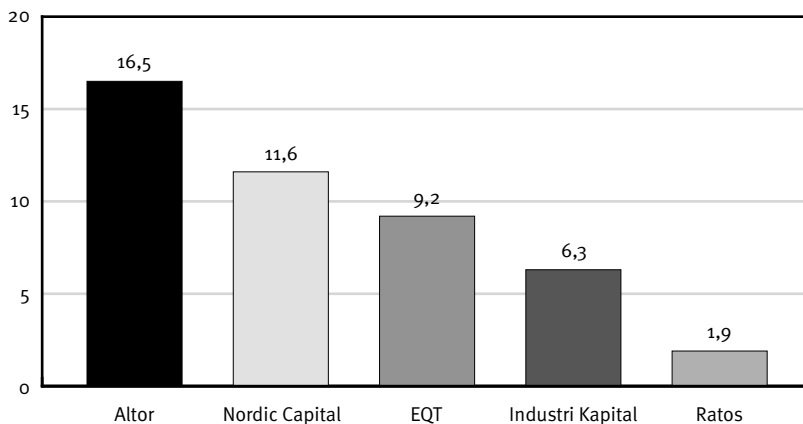

Diagram 10

Källa: SKATTEVERKET

Uppköpsbolagens inkomsttopp 2003

INKOMST MILJONER KRONOR

Harald Mix, Altor	69,0
Robert Andreen, Nordic Capital	62,2
Bo Söderberg, Nordic Capital	33,9
Morgan Olsson, Nordic Capital	31,6
Jan Ståhlberg, EQT	27,3
Thomas von Koch, EQT	21,2
Håkan Johansson, EQT	20,8
Fredrik Åtting, EQT.....	16,5
Samir Kamal, Industri Kapital	14,2
Björn Savén, Industri Kapital	12,5

Sammanlagd inkomst för uppköpsbolagens chefer 1999 – 2003 Miljoner kronor

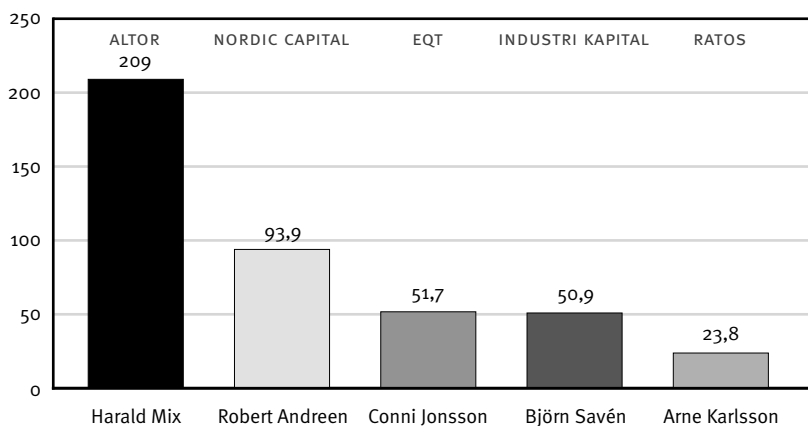

Diagram 11

Källa: SKATTEVERKET

Riskkapital gav 1,6 gånger högre inkomst 2003.

Inkomstskillnaderna är stora bland uppköpsbolagens investeringsansvariga. Detta speglar skillnader i de uppköpta företagens resultat och de bonusar som betalats ut. Trots den intensiva diskussionen om ersättningar efter Skandia-affären är bonusar utan tak vanliga i uppköpsbolagen.¹⁵

Två chefer toppar listan över uppköpsbolagens inkomster 2003. Men det är också påfallande hur stora inkomster som redovisas av andra investeringsansvariga. Tvåsiffriga belopp är inte ovanliga. Den stora delen av inkomsterna – drygt 80 procent - på tio-i-topp-listan är kapitalinkomster, vilket innebär att dessa riskkapitalister med få undantag betalar över 35 av sin samlade inkomst i skatt, d v s inte mycket större andel än en låginkomsttagare.

¹⁵ Affärsvärlden 4/2 2004.

Mest tjänade riskkapitalisterna på Altor som hade 16,5 miljoner i genomsnittsinkomst. Chefen, Harald Mixs, stora inkomst bidrog dock med en mycket stor del av detta.

Minst tjänade riskkapitalisterna på det enda börsnoterade uppköpsbolaget Ratos. Här låg inkomsten i genomsnitt på knappt 2 miljoner kronor per person och här fanns också fem av de sju personerna med inkomster under 1 miljon kronor.

Tillsammans uppgick inkomsterna för de 54 personer som arbetade med investeringar på uppköpsbolagen 2003 till 455 miljoner kronor.

Cheferna tar för sig en ordentlig bit av kakan. Enligt Affärsvärlden är det vanligt att de får ca 20 procent av den del av avkastningen som tillfaller uppköpsbolaget.

Femårsperioden 1999-2003 uppgick de sammanlagda inkomsterna för de fem största svenska uppköpsbolagens chefer till 429 miljoner kronor.

Altors chef Harald Mix hade de största inkomsterna. Hans inkomster 1999-2003 uppgick till sammanlagt 209 miljoner kronor. Merparten av detta utgjordes av två stora kapitalinkomster på 117,4 miljoner kronor 2001 respektive 64,6 miljoner kronor 2003. Robert Andreen, chef för Nordic Capital hade under femårsperioden en inkomst på nästan 94 miljoner kronor.

Under 2000-talets första år har inkomster och bonusar diskuterats flitigt inom näringslivet. Inte minst de sk institutionerna – försäkringsbolag och pensionsfonder i första hand – har varit aktiva påtryckare på börsbolagen för att hålla ersättningarna inom rimliga gränser. Just dessa institutioner är också de främsta investerarna i riskkapitalbolagens fonder. I det här sammanhanget tycks man dock inte bry sig. Som inkomstsiffrorna visar flödar skyhöga ersättningar och bonusar fritt i riskkapitalbolagen.

Maktelitens inkomstutveckling och beskrivning av de elva maktgrupperna

DETTA ÄR SJUNDE rapporten i LOs serie om maktelitens inkomstutveckling. Den första rapporten, Eliternas återkomst, kom 1999 och beskriver inkomstutvecklingen åren 1950-1995 för 200 elitpositioner i vårt samhälle.

Sedan dess har vi årligen följt upp vårt material. I rapporterna Eliterna mot nya höjder (2000) och Eliterna flyger högre (2001) följde vi upp alla de 200 positionerna, och i de två följande, Näringslivet ökar takten (2002) och Folkhemseliten drar ifrån (2003) granskar vi ett urval av vårt material. Förra året kom Makteliten förbereder pensionen (2004) och då undersökte vi igen alla positioner liksom vi gör i år.

Flera av rapporterna innehåller också andra särskilda granskningar av inkomstutvecklingen för olika maktgrupper. År 2000 granskades alla börs-VD:ar, 2001 gjordes en internationell VD-jämförelse, 2003 jämfördes byråkraterna i Sverige med dem i Bryssel och 2004 undersöktes om det fanns ett samband mellan VD-lönen och företagets prestation.

Vi fortsätter i den här rapporten också den granskning vi inledde 2001 av inkomstutvecklingen för VD:arna för de svenska fonder som finns med i PPM-katalogen (premi pensionsmyndigheten), det vill säga den krets som har rätt att förvalta svenska folkets pensionsmedel.

Urval och metod

Vårt urval omfattar 200 höga positioner i vårt samhälle inom olika maktsfärer (se nedan). Vi har begränsat oss till "den anställda eliten", det vill säga elitpositioner som bygger på ett anställningsförhållande och ger en löneinkomst. Vi jämför löneutvecklingen för denna elitgrupp med den för industriarbetaren. Kretsen stora kapitalägare som är en del av makteliten finns alltså inte med i vårt urval, inte heller idrottsstjärnor eller andra "kändisar".

Urvalet har i viss mån styrts av ambitionen att få fram en inkomstserie som börjar år 1950. Vi har i första hand valt positioner som funnits hela denna tidsperiod. Vissa positioner som inte fanns 1950 har lagts till efter hand. Det gäller bland annat gruppen media, där positionerna som chef för SVT och TV4 tillkommit. En position har försvunnit när Industriförbundet gick ihop med Svenskt Näringsliv.

Fokus för undersökningen är inkomstutvecklingen för de positioner vi valt att följa, inte den för enskilda personer. Vi redovisar i rapporten den taxerade inkomsten för den person som respektive undersökningsår innehade positionen.

Källor

Namn och personuppgifter på de personer som innehade granskningspositionerna respektive år har vi hämtat från årsredovisningar, arkiv eller andra offentliga källor eller genom att kontakta företagen eller verksamheterna själva. Därefter har vi fått fram den taxerade inkomsten via offentliga register hos skattemyndigheten.

Maktgrupperna

För att få fram vårt ursprungsurval definierade vi elva tunga maktgrupper i vårt samhälle och valde 10 – 50 positioner ur respektive grupp, sammanlagt 200 positioner (se bilaga 4).

Den största av de elva grupperna är *näringslivet* med 50 positioner, de övriga innehåller 10 – 28 positioner. Dessa tio maktgrupper är var för sig för små för att det ska gå att dra några slutsatser om inkomstförändringar. Därför har vi i vår rapportserie sammanfört dem till två stycken huvudgrupper, den *byråkratiska* och den *demokratiska* eliten.

I den byråkratiska eliten ingår höga chefer inom statlig och privat verksamhet. Den demokratiska eliten består av folk- och förtroendevalda inom politiken, fackföreningsrörelsen, folkföreningarna och intresseorganisationer. *Näringslivet* eller *den ekonomiska eliten* med 50 positioner är vår tredje huvudgrupp.

➤ **Demokratiska eliten:**

Maktgrupperna Regering/riksdag och Folkrörelser, samt delar av grupperna Arbetsmarknadens parter (alla förtroendevalda) och Kommunerna (de högsta politikerna).

Sammanlagt 52 positioner.

➤ **Byråkratiska eliten:**

Maktgrupperna Statlig verksamhet, Kommunala bolag, Överhettssamhället, Universitet/forskning, Ekonomer och Media, delar av maktgrupperna Arbetsmarknadens parter (ej förtroendevalda), kommunerna (högsta tjänstemännen).

Sammanlagt 97 positioner

Industriarbetarlönen

Skälet till att vi valt just industriarbetarlönen som jämförelse är att denna lön finns redovisad i den offentliga lönestatistiken hela vår undersökningsperiod, ända från 1950.

För industriarbetarlönen har vi använt oss av Statistiska centralbyråns/Medlingsinstitutets årliga redovisning av denna lön (C+D=gruv och mineralutvinning samt tillverkningsindustri). För år 2003 var den 247 217 kronor om året, eller 20 397 kronor i månaden (årslönen dividerad med 12,12).

Genomsnittsinkomst och inkomsttak

I våra beräkningar använder vi genomsnittsinkomsten, det vill säga den sammanlagda inkomsten för positionerna i gruppen delat med antalet positioner. Vi får då en bild av inkomstläget för gruppen som helhet.

Nackdelen med denna metod är att enskilda positioner kan få ett mycket stort genomslag. Det gäller särskilt när beräkningarna, som i vårt fall, bygger på ett litet urval. Om en enskild person ett undersökningsår har kraftigt högre eller kraftigt lägre inkomst än övriga i gruppen kan genomsnittsinkomsten ge en något missvisande bild av gruppens faktiska inkomstläge.

Hittills har vi enbart stött på detta dilemma när det gäller gruppen Näringslivet, där enskilda positioner vissa undersökningsår haft inkomster motsvarande långt över 200 industriarbetarlöner. För att inte dessa extrema inkomster ska få ett orimligt stort genomslag har vi satt ett "inkomsttak" på 200 industriarbetarlöner. Inkomster över den nivån finns alltså inte med i våra sammanställningar i tabeller och diagram.

DE ELVA MAKTGRUPPERNA:

Näringslivet

50 positioner

- 5 Byggindustri
- 5 Pappersindustri
- 5 Handel
- 5 Stålintusti
- 10 Bank/ försäkringsbolag
- 10 Verkstadsindustri
- 10 Övriga

Näringslivet

50 positioner

Näringslivet representeras i vår undersökning av 50 positioner inom sju branscher – verkstad, stål, bygg, papper, försäkringsbolag/finansverksamhet/bank-er, handel samt en grupp "övriga".

Företagen är de största inom sina branscher respektive undersökningsår, mätt i antal anställda i Sverige och utomlands. Minst 30 av företagen finns också noterade bland de med störst marknadsvärde på Stockholmsbörsen.

I de fall då VD:n skattar utomlands har vi valt den högste Sverigechefen. Om ingens sådan har kunnat identifieras på företaget, har vi valt nästa företag på vår lista.

Regering och riksdag

22 positioner

- Statsministern
- Utrikesministern
- Finansministern
- Socialministern
- Försvarsministern
- Näringsministern
- Talmannen
- Kabinettssekreteraren UD
- Statssekr. finansdepartementet
- Statssekr. försvarsdepartementet
- Ordf. finansutskottet
- Ordf. konstitutionsutskottet
- Ordf. jordbruksutskottet

Regering och riksdag

22 positioner

Landets högsta politiska företrädare tillhör naturligtvis makteliten.

Vi har valt ut 22 viktiga poster: Statsministern, fem tunga ministerposter, talmannen, tre statssekreterare, ordförandena i tre tunga utskott, partiledarna för de fem riksdagspartier som funnits med

Partiledarna för

- Moderaterna
- Centern
- Folkpartiet
- Vänsterpartiet
- Socialdemokraterna

sedan 1950, partisekreteraren för socialdemokraterna samt tre suppleanter i det tunga finansutskottet.

Arbetsmarknadens parter 27 positioner
I Sverige har parterna på arbetsmarknaden en viktig roll. Deras främsta företrädare bör därför räknas till makteliten.

Vi har med ordförandena i de tre fackliga centralorganisationerna LO, TCO och Saco och de åtta största förbunden, samt LOs andre ordförande.

Vidare ordföranden och VD:n i de privata arbetsgivarnas huvudorganisation Svenskt Näringsliv, ett par tunga Svenskt Näringslivsförbund, de två stora offentliga arbetsgivarorganisationerna och ekonomiansvariga i LO, Metall, SIF, CF, Svenskt Näringsliv, Teknikföretagen och Kommunförbundet.

Statliga verksamheter 10 positioner
Till denna grupp har vi valt ut posten som generaldirektör/VD för tio välkända statliga bolag, verk och styrelser.

Kommunerna 20 positioner
I denna grupp ingår den högste politikern (Kommunstyrelsens ordförande) och högste tjänstemannen (Stadsdirektören) i landets tio största (mätt i antal invånare) kommuner respektive undersökningsår. Kommunerna år 2003 är Stockholm, Göteborg, Malmö, Uppsala, Linköping, Västerås, Örebro, Norrköping, Helsingborg och Jönköping.

Kommunala/landstingskommunala verksamheter 12 positioner
Till den här maktgruppen har vi valt ut den högst ansvarige för områdena bostäder, socialvård, trafik

Partisekreteraren
Socialdemokraterna

Tre suppleanter i
finansutskottet

Arbetsmarknadens parter
27 positioner

Ordförandena i huvudorganisationerna
LO, TCO, SACO, Svenskt Näringsliv
LOs förste vice ordförande
Svenskt Näringslivs VD
och förhandlingschef

LO-förbundet
Metall, Kommunal, Byggnads,
Handels

TCO-förbundet
Handelstjänstemannaförbundet
Statstjänstemannaförbundet
SIF

SACO-förbundet
Civilingenjörerna, CF

Svenskt Näringslivs förbunden
Teknikföretagen
Svensk Handel,
Sveriges Byggingustrier,

Arbetsgivarorganisationerna
Landstingsförbundet
Kommunförbundet

Ekonomiansvariga i
LO, Svenskt Näringsliv, Metall,
SIF, CF, Teknikföretagen,
Kommunförbundet

Statliga verksamheter
10 positioner

Riksbanken
Posten
Telia
Statens Järnvägar
Vägverket
Vin och Sprit AB
Vattenfall
Riksrevisionsverket
Apoteket AB
Riksskatteverket

Överhetssamhället

11 positioner

Ambassadörerna i

London och
Washington
Riksmarskalken
Ordförande HD
President Svea hovrätt
Ärkebiskopen
Biskopen i Lund
ÖB
Chefen för armén
Riksåklagaren
Kungen

och sjukvård i Stockholm, Göteborg och Malmö. Vi vill med den här indelningen få en bild av löneutvecklingen inom olika sektorer av den kommunala och landstingskommunala verksamheten.

Överhetssamhället

11 positioner

I den här gruppen har vi samlat höga positioner inom vad som kan kallas det traditionella överhetssamhället – hovet, domstolarna, kyrkan, militären och ambassaderna.

Media

16 positioner

Chefredaktör för

Dagens Nyheter
Aftonbladet
Veckans Affärer
Dagens Industri

Chefför

SVT
Aktuellt
Dagens Eko
Sveriges Radio
Programchef TV 4

Sju namnkunniga
journalister

Media

16 positioner

Till den här gruppen har vi valt ut chefredaktörerna för landets två största dagstidningar, Dagens Nyheter och Aftonbladet, och de två största affärstidningarna Veckans Affärer och Dagens Industri. I redovisningar för hela undersökningsperioden finns affärstidningarna med från undersökningsåret efter det år de startades.

I gruppen ingår vidare fem chefer inom etermedia: radio- och TV-cheferna, cheferna för Ekot och Aktuellt samt programchefen vid TV4. Även när det gäller TV har vi med positionerna undersökningsåret närmast efter verksamheterna startade.

Vidare de sju journalister/publicister som respektive undersökningsår betytt mest för debatten och påverkat opinionen mest. Vi menar att enskilda journalister kan få ett sådant inflytande över debatten att de kan räknas till makteliten. Två av dessa positioner är numer fasta, Svenska Dagbladets chefredaktör och Dagens Nyheter chefredaktör för ledarsidan. Vi har för övriga fem positioner använt oss av tidskriften DSMs urval över viktiga opinionsbildare som varje år redovisas i svensk press. Från urvalet har vi tagit de med arbete inom media.

Universitets/forskarvärlden

10 positioner

Rektor för

Chalmers
Handelshögskolan Stockholm
Karolinska institutet
Konstfack
Socialhögskolan
Uppsala universitet

Universitets/forskarvärlden 10 positioner

I denna grupp ingår rektorerna för högskolor och universitet med lite olika inriktning och i olika delar av landet: Uppsala universitet, Handelshögskolan, Konstfack och Karolinska Institutet i Stockholm samt Chalmers tekniska högskola i Göteborg.

Vidare prefekten/chefen för institutionen för socialt arbete/Socialhögskolan vid universitetet i Stockholm, national-ekonomiska institutionen vid universitetet i Uppsala och Stockholm och institutionen för företagsekonomi samt juridiska institutionen vid universitetet i Lund.

Ekonomer 10 positioner

Ekonomerna är den yrkeskår som det senaste decenniet starkast uttalat sig för en nedväxling av den svenska löneökningstakten. Självklart är det då intressant att se hur deras egna löner har utvecklats. Ekonomerna är också en grupp som under senare år stärkt sin ställning inom makteliten.

Vi har till den här gruppen valt cheferna för Börsen och finansinspektionen, chefsekonomerna vid Nordbanken, Handelsbanken och SE-banken samt vid LO, TCO, Saco, Svenskt Näringsliv och Teknikföretagen.

Folkrörelseorganisationer 11 positioner

Folkrörelserna är viktiga opinionsbildare i vårt land, och de som leder dem bör därför räknas till makteliten.

Vi har till den här gruppen valt fyra arbetarrörelseorganisationer (ABF, HSB, Folkets hus Riksorganisation och Hyresgästernas riksförbund), tre idrottsorganisationer (Fotbollsfriidrotts- och riksiddrottsförbundet), nykterhetsorganisationen IOGT/NTO, hjälporganisationen Röda Korset, Lantbrukarnas Riksförbund, LRF samt Kooperativa Förbundet.

Professor/prefekt/chef
Nationalekonomiska institutionerna, Uppsala och Stockholms universitet
Institutionen för företags ekonomi, Lunds universitet
Juridiska institutionen, Lunds universitet

Ekonomer
10 positioner

Chefen för
Stockholms börsen
Finansinspektionen

Chefsekonom på
Nordea
Handelsbanken
SE-banken

Chefsekonom på
LO
TCO
SACO
Svenskt Näringsliv
Teknikföretagen

Folkrörelseorganisationer
11 positioner
ABF
HSB
Hyresgästernas riksförbund
Folkets hus riksorganisation
Fotbollsförbundet
Riksidrottsförbundet
Friidrottsförbundet
Röda Korset
IOGT/NTO
LRF
KF

Årsinkomst 1950 – 2003

Uppdelat på de elva maktgrupperna

BILAGA 2:

	Antal	Inkomst av tjänst	Taxerad för- värvsinkomst	Sammanräknad nettoinkomst	Industri- arbetare
NÄRINGSLIVET					
1950	50	134 784	141 555	157 508	6 040
1970	50	393 363	320 342	378 110	26 670
1980	49	739 873	627 568	630 811	69 470
1985	50	1 233 791	1 249 549	1 322 063	101 110
1990	50	2 496 563	2 425 618	2 476 962	150 340
1995	49	4 132 422	4 100 278	4 767 854	181 020
1998	50	5 627 414	6 311 228	6 703 884	210 300
1999	50	5 983 022	5 963 876	6 885 924	212 400
2000	50	6 913 211	6 895 852	10 260 525	221 086
2002	50	6 658 939	6 640 734	7 246 638	239 930
2003	50	6 864 466	6 837 344	7 611 993	247 217
REGERING/RIKSDAG					
1950	22	26 281	27 206	29 466	6 040
1970	23	142 457	133 815	140 374	26 670
1980	23	206 787	186 955	189 377	69 470
1985	23	268 007	242 387	245 810	101 110
1990	23	461 311	412 361	423 972	150 340
1995	24	604 647	592 088	600 458	181 020
1998	23	698 893	709 257	735 249	210 300
1999	22	781 367	793 773	840 529	212 400
2000	22	823 120	815 923	818 584	221 086
2001	22	841 734	831 555	828 600	228 598
2002	22	909 039	898 095	883 401	239 930
2003	22	905 521	904 373	882 545	247 217
ARBETSMARKNADENS PARTER					
1950	28	39 566	36 818	42 145	6 040
1970	29	155 845	134 255	144 265	26 670
1980	29	371 543	315 740	310 055	69 470
1985	29	576 355	547 966	482 392	101 110
1990	29	780 319	740 766	747 187	150 340
1995	29	1 016 880	1 003 472	1 057 229	181 020

	Antal	Inkomst av tjänst	Taxerad för- värvsinkomst	Sammanräknad nettoinkomst	Industri- arbetare
>>> ARBETSMARKNADENS PARTER					
1998	28	1 376 257	1 362 529	2 352 504	210 300
1999	28	1 326 740	1 311 861	1 787 309	212 400
2000	28	1 342 222	1 330 796	1 739 021	221 086
2001	28	1 335 258	1 322 871	1 714 900	228 598
2002	27	2 050 516	2 037 811	1 727 666	239 930
2003	27	1 639 933	1 624 581	1 337 693	247 217
STATLIG VERKSAMHET					
1950	9	47 569	47 171	52 910	6 040
1970	10	183 221	178 134	191 479	26 670
1980	10	397 182	360 775	378 485	69 470
1985	10	603 759	580 900	591 456	101 110
1990	10	1 255 675	1 220 790	1 242 754	150 340
1995	10	2 591 249	2 572 900	2 516 258	181 020
1998	10	2 101 042	2 083 500	2 051 310	210 300
1999	10	2 352 651	2 331 432	2 314 744	212 400
2002	10	2 933 171	2 924 990	2 619 971	239 930
2003	10	3 223 874	3 218 380	3 025 751	247 217
KOMMUNER					
1950	20	27 366	26 863	28 197	6 040
1970	20	97 882	95 371	97 236	26 670
1980	20	213 551	188 256	195 640	69 470
1985	20	274 348	245 560	249 331	101 110
1990	20	468 308	407 965	418 604	150 340
1995	20	613 938	604 055	577 456	181 020
1998	20	697 072	681 345	688 533	210 300
1999	20	744 892	732 185	768 758	212 400
2000	20	770 829	757 465	810 352	221 086
2001	20	791 332	778 655	776 522	228 598
2002	20	815 175	800 900	794 980	239 930
2003	20	858 856	838 395	842 174	247 217
KOMMUNALA BOLAG					
1950	12	28 153	27 513	28 847	6 040
1970	12	128 993	117 175	127 786	26 670
1980	12	266 698	235 544	239 921	69 470
1985	12	368 096	343 017	346 658	101 110
1990	12	573 706	531 783	546 295	150 340
1995	12	789 487	756 742	771 001	181 020

	Antal	Inkomst av tjänst	Taxerad för- värvsinkomst	Sammanräknad nettoinkomst	Industri- arbetare
>>> KOMMUNALA BOLAG					
1998	12	898 992	872 492	935 182	210 300
1999	12	864 823	842 008	860 649	212 400
2002	12	986 953	971 975	952 864	239 930
2003	12	1 032 206	1 016 225	1 011 914	247 217
ÖVERHETSSAMHÄLLET					
1950	10	26 344	31 050	35 984	6 040
1970	10	117 320	118 702	119 459	26 670
1980	11	306 913	301 625	304 070	69 470
1985	11	431 036	428 527	440 875	101 110
1990	11	752 116	709 536	722 226	150 340
1995	11	1 106 247	851 422	1 111 666	181 020
1998	11	679 352	668 145	1 185 456	210 300
1999	11	759 679	748 473	1 333 240	212 400
2002	11	1 122 545	1 114 610	1 195 831	239 930
2003	11	1 073 898	1 066 330	1 204 474	247 217
UNIVERSITET/FORSKARVÄRLDEN					
1950	9	30 733	30 939	34 614	6 040
1970	10	126 765	121 038	126 768	26 670
1980	10	263 444	243 430	249 550	69 470
1985	10	318 933	306 010	317 917	101 110
1990	10	482 030	682 340	695 156	150 340
1995	10	993 002	986 070	1 090 650	181 020
1998	10	732 383	722 170	1 182 518	210 300
1999	10	769 494	757 890	1 147 579	212 400
2002	10	851 383	844 990	1 025 824	239 930
2003	10	936 849	925 320	1 055 255	247 217
MEDIA					
1950	11	37 594	35 115	37 123	6 040
1970	16	114 055	107 171	106 602	26 670
1980	15	222 279	192 563	192 406	69 470
1985	14	299 330	250 650	253 456	101 110
1990	16	645 993	548 250	588 967	150 340
1995	16	956 973	944 450	904 574	181 020
1998	16	1 119 953	1 112 675	1 093 682	210 300
1999	14	1 209 879	1 219 007	1 191 893	212 400
2002	16	1 471 096	1 484 575	1 461 530	239 930
2003	16	1 510 574	1 516 594	1 507 245	247 217

	Antal	Inkomst av tjänst	Taxerad för- värvsinkomst	Sammanräknad nettoinkomst	Industri- arbetare
EKONOMER					
1950	6	23 843	22 170	24 109	6 040
1970	8	112 009	106 929	107 244	26 670
1980	10	245 134	201 307	204 122	69 470
1985	10	365 702	309 330	324 185	101 110
1990	10	646 314	550 451	601 161	150 340
1995	10	1 020 174	1 004 180	997 336	181 020
1998	10	1 276 254	1 267 490	1 270 845	210 300
1999	9	1 410 096	1 404 444	1 455 807	212 400
2220	10	1 540 872	1 520 320	1 708 038	239 930
2003	10	1 634 982	1 625 720	1 813 642	247 217
FOLKRÖRELSEORGANISATIONER					
1950	11	30 731	29 892	30 711	6 040
1970	10	143 231	136 840	140 770	26 670
1980	11	243 252	220 315	218 775	69 470
1985	11	401 130	358 227	367 979	101 110
1990	11	676 273	605 382	623 527	150 340
1995	11	915 252	902 718	902 989	181 020
1998	11	1 096 479	1 081 491	1 078 718	210 300
1999	11	1 067 091	1 053 555	1 055 732	212 400
2000	11	1 109 084	1 093 191	1 116 110	221 086
2001	11	1 419 748	1 400 164	1 259 488	228 598
2002	11	1 446 251	1 430 018	1 198 089	239 930
2003	11	1 316 174	1 302 291	1 279 729	247 217
ALLA GRUPPER					
1950	188	59 432	60 831	67 299	6 040
1970	198	198 970	173 834	192 648	26 670
1980	200	388 498	337 419	340 039	69 470
1985	200	603 502	585 483	598 370	101 110
1990	202	1 109 933	1 062 178	1 088 183	150 340
1995	202	1 741 756	1 710 023	1 891 948	181 020
1998	201	2 185 373	2 347 773	2 638 903	210 300
1999	197	2 333 557	2 322 631	2 649 339	212 400
2002	199	2 715 830	2 703 978	2 809 429	239 930
2003	199	2 735 037	2 720 999	2 891 994	247 217

Antal industriarbetarlöner

Uppdelat på de elva maktgrupperna

BILAGA 3:

	KVINNOR		MÄN		KVINNOR & MÄN	
	Antal	Industriarbetarlöner	Antal	Industriarbetarlöner	Antal	Industriarbetarlöner
NÄRINGSLIVET						
1950	0		50	26,1	50	26,1
1970	0		50	14,2	50	14,2
1980	0		49	9,1	49	9,1
1985	0		50	13,1	50	13,1
1990	0		50	16,5	50	16,5
1995	0		49	26,3	49	26,3
1998	0		50	31,9	50	31,9
1999	0		50	32,4	50	32,4
2000	0		50	46,4	50	46,4
2002	1	26,7	49	30,3	50	30,2
2003	2	14,8	48	31,5	50	30,8
REGERING/RIKSDAG						
1950	0		22	4,9	22	4,9
1970	0		23	5,3	23	5,3
1980	2	2,2	21	2,8	23	2,7
1985	3	1,9	20	2,5	23	2,4
1990	5	2,4	18	2,9	23	2,8
1995	7	3,2	17	3,4	24	3,3
1998	8	3,4	15	3,6	23	3,5
1999	6	3,3	16	4,2	22	4
2000	4	3,5	18	3,8	22	3,7
2001	4	3,7	18	3,6	22	3,6
2002	6	3,6	16	3,7	22	3,7
2003	8	3,0	14	4,1	22	3,7
ARBETSMARKNADENS PARTER						
1950	0		28	7	28	7
1970	0		29	5,4	29	5,4
1980	0		29	4,5	29	4,5
1985	1	2,5	28	4,9	29	4,8
1990	1	2,8	28	5	29	5
1995	5	3,4	24	6,3	29	5,8

	KVINNOR		MÄN		KVINNOR & MÄN	
	Antal	Industriarbetarlöner	Antal	Industriarbetarlöner	Antal	Industriarbetarlöner
>>> ARBETSMARKNADENS PARTER						
1998	6	4,1	22	13,1	28	11,2
1999	6	4,2	22	9,6	28	8,4
2000	7	3,6	21	9,3	28	7,9
2001	8	3,5	20	9,1	28	7,5
2002	8	3,9	19	8,6	27	7,2
2003	7	3,7	20	6	27	5,4
STATLIG VERKSAMHET						
1950	0		9	8,8	9	8,8
1970	0		10	7,2	10	7,2
1980	0		10	5,4	10	5,4
1985	0		10	5,8	10	5,8
1990	0		10	8,3	10	8,3
1995	1	3,7	9	15	10	13,9
1998	2	4,3	8	11,1	10	9,8
1999	2	6,3	8	12,1	10	10,9
2002	2	13,9	8	10,2	10	10,9
2003	1	3,2	9	13,2	10	12,2
KOMMUNER						
1950	0		20	4,7	20	4,7
1970	0		20	3,6	20	3,6
1980	0		20	2,8	20	2,8
1985	1	2,3	19	2,5	20	2,5
1990	1	3,2	19	2,8	20	2,8
1995	1	2	19	3,3	20	3,2
1998	3	3,2	17	3,3	20	3,3
1999	3	3,4	17	3,7	20	3,6
2000	4	3	16	3,8	20	3,7
2001	5	2,9	15	3,6	20	3,4
2002	7	2,8	13	3,6	20	3,3
2003	7	3,3	13	3,5	20	3,4
KOMMUNALA BOLAG						
1950	0		12	4,8	12	4,8
1970	0		12	4,8	12	4,8
1980	0		12	3,5	12	3,5
1985	0		12	3,4	12	3,4
1990	0		12	3,6	12	3,6
1995	1	2,5	11	4,4	12	4,3

	KVINNOR		MÄN		KVINNOR & MÄN	
	Antal	Industriarbetarlöner	Antal	Industriarbetarlöner	Antal	Industriarbetarlöner
>>> KOMMUNALA BOLAG						
1998	2	2,1	10	4,7	12	4,4
1999	2	3,5	10	4,2	12	4,1
2002	1	4,4	11	3,9	12	4
2003	1	4,8	11	4	12	4,1
ÖVERHETSSAMHÄLLET						
1950	0		10	6	10	6
1970	0		10	4,5	10	4,5
1980	0		11	4,4	11	4,4
1985	1	3,4	10	4,5	11	4,4
1990	1	4,1	10	4,9	11	4,8
1995	1	9,2	10	5,8	11	6,1
1998	1	2,4	10	6	11	5,6
1999	1	3	10	6,6	11	6,3
2002	1	2,6	10	4,9	11	5
2003	1	2,8	10	5,1	11	4,9
UNIVERSITET/FORSKARVÄRLDEN						
1950	0		9	5,7	9	5,7
1970	0		10	4,8	10	4,8
1980	1	2,2	9	3,7	10	3,6
1985	0		10	3,1	10	3,1
1990	1	2	9	4,9	10	4,6
1995	1	3,4	9	6,3	10	6
1998	1	2	9	6	10	5,6
1999	1	2,3	9	5,8	10	5,4
2002	1	2,4	9	4,5	10	4,3
2003	0		10	4,3	10	4,3
MEDIA						
1950	1	4,9	10	6,3	11	6,1
1970	1	3,2	15	4	16	4
1980	3	2,4	12	2,9	15	2,8
1985	1	3,7	13	2,4	14	2,5
1990	3	2,3	13	4,3	16	3,9
1995	5	3,8	11	5,5	16	5
1998	2	4,3	14	5,3	16	5,2
1999	3	5,6	11	5,6	14	5,6
2002	5	6,6	11	5,9	16	6,1
2003	7	7,1	9	5,3	16	6,1

	KVINNOR		MÄN		KVINNOR & MÄN	
	Antal	Industriarbetarlöner	Antal	Industriarbetarlöner	Antal	Industriarbetarlöner
EKONOMER						
1950	0		6	4	6	4
1970	0		8	4	8	4
1980	0		10	2,9	10	2,9
1985	0		10	3,2	10	3,2
1990	0		10	4	10	4
1995	0		10	5,5	10	5,5
1998	1	6,8	9	6	10	6
1999	1	9,7	8	6,5	9	6,9
2002	1	10,8	9	6,7	10	7,1
2003	2	12,3	8	6,1	10	7,3
FOLKRÖRELSEORGANISATIONER						
1950	0		11	5,1	11	5,1
1970	0		10	5,3	10	5,3
1980	0		11	3,1	11	3,1
1985	0		11	3,6	11	3,6
1990	0		11	4,1	11	4,1
1995	2	3,8	9	5,2	11	5
1998	1	2,5	10	5,4	11	5,1
1999	2	3,4	9	5,3	11	5
2000	2	3,3	9	5,4	11	5
2001	3	3,5	8	6,3	11	5,5
2002	3	3,4	8	5,6	11	5
2003	3	3,6	8	5,8	11	5,2
ALLA						
1950	1	4,9	187	11,2	188	11,1
1970	1	3,2	197	7,2	198	7,2
1980	6	2,3	194	5	200	4,9
1985	7	2,5	193	6	200	5,9
1990	12	2,6	190	7,5	202	7,2
1995	24	3,6	178	11,4	202	10,4
1998	27	3,6	174	13,9	201	12,5
1999	27	4,2	170	14	197	12,5
2002	36	5,3	163	13,1	199	11,7
2003	39	5,1	160	13,3	199	11,7

Makteliten 2003

Samtliga positioner i vår undersökning

BILAGA 4:

MAKTELITGRUPP POSITION	Inkomst av tjänst	Taxerad för- värvsinkomst	Sammanräknad nettoinkomst
NÄRINGSLIVET, VD			
Skanska Sverige	6 477 495	6 438 800	6 584 785
NCC	6 051 610	6 051 600	6 508 595
Peab	3 204 348	3 201 700	19 520 730
Nobia	5 401 620	5 401 600	6 066 571
JM	3 514 058	3 514 000	3 519 926
SCA	8 786 762	8 786 700	9 163 871
Holmen	6 158 756	6 120 100	6 199 357
Smurfit Munksjö	3 955 171	3 916 500	2 493 529
Sveaskog	2 362 808	2 343 800	2 341 653
Billerud	3 143 541	3 104 900	3 102 950
Hennes o Mauritz	8 358 121	8 358 100	7 664 342
ICA AB	8 167 526	8 154 200	8 118 188
Coop Norden	7 522 679	7 522 600	7 637 687
Axfood	8 292 065	8 292 000	12 421 547
IKEA Sverige	2 303 519	2 303 500	1 976 684
SSAB	5 495 226	5 495 200	5 724 343
Sapa	6 159 728	6 119 400	6 121 384
Boliden	4 467 320	4 428 700	4 441 950
LKAB	3 600 208	3 561 600	3 246 971
Uddeholm Tooling	1 857 776	1 857 700	1 857 267
Nordea	7 500 837	7 500 800	7 700 317
SEB	8 479 158	8 481 400	7 385 203
Förenings Sparbanken	7 172 618	7 134 000	5 357 391
SHB	6 110 028	6 110 000	5 840 724
IF Skadeförsäkring	4 577 719	4 574 500	4 479 636
Skandia	6 877 405	6 838 800	6 772 957
Industrivärden	4 781 554	4 751 500	4 712 522
Folksam	2 703 296	2 665 300	2 712 234
Länsförsäkringar	4 173 160	4 134 500	3 984 953
Investor	10 198 235	10 159 600	8 671 762
ABB Sverige	2 198 898	2 198 800	2 224 701
Electrolux	11 292 936	11 277 500	11 342 623
Volvo	11 874 546	11 835 900	11 762 558
SKF	6 497 049	6 497 000	6 427 631

MAKTELITGRUPP POSITION	Inkomst av tjänst	Taxerad för- värvsinkomst	Sammanräknad nettoinkomst
>>> NÄRINGSLIVET, VD			
Sandvik	7 593 154	7 554 500	7 626 012
Autoliv Inc	16 187 676	16 149 000	16 080 611
Scania	8 041 937	8 003 300	9 234 932
Alfa Laval	5 581 496	5 037 900	5 581 496
Atlas Copco	7 005 401	7 005 400	5 777 809
Trelleborg	6 142 490	6 142 400	6 791 021
Securitas Sverige	5 849 797	5 813 000	6 327 249
Ericsson	17 366 502	17 366 500	21 603 405
Astra Zeneca	21 720 375	21 683 500	23 579 467
Assa Abloy	3 339 398	3 339 300	3 016 191
Gambro	8 070 440	8 070 400	8 167 034
Swedish Match	8 707 441	8 670 500	13 029 186
SAAB	3 415 423	3 415 400	4 203 328
Bonnier	7 490 385	7 490 300	18 607 577
Netcom/Tele 2 *	12 554 053	12 554 000	12 503 435
KF	4 439 580	4 439 500	4 383 352
MEDEL	6 864 466	6 837 344	7 611 993
MEDIAN	6 159 242	6 131 250	6 377 440
REGERING/RIKSDAG			
Statsminister	1 271 757	1 271 700	1 274 134
Utrikesminister *	1 101 044	1 082 700	1 043 710
Finansminister	1 012 189	1 012 100	987 808
Socialminister	1 079 541	1 041 600	1 022 164
Försvarsmister	1 026 923	988 300	851 754
Näringsminister	1 024 851	1 024 800	1 063 072
Kabinettssekreterare UD	905 467	871 800	814 596
Statssekreterare Finansdep	900 195	879 700	832 073
Statssekreterare Försvarsdep *	845 563	826 600	850 095
Talman	1 310 726	1 310 700	1 308 899
Ordf Finansutskottet	739 961	739 900	699 017
Ordf Konstitutionsutskottet	804 704	786 700	657 058
Ordf Miljö- o jordbruksutskottet	701 080	698 600	631 145
Partiledare Moderaterna *	1 188 240	1 189 100	1 160 834

MAKTELITGRUPP POSITION	Inkomst av tjänst	Taxerad för- värvsinkomst	Sammanräknad nettoinkomst
>>> REGERING/RIKSDAG			
Partiledare Centerpartiet	666 924	657 900	672 480
Partiledare Folkpartiet	970 047	970 000	963 675
Partiledare Vänsterpartiet	540 752	540 700	544 169
Partiledare Socialdemokraterna	1 271 757	1 271 700	1 274 134
Partisekreterare Socialdemokraterna	781 795	781 700	812 158
1 e suppleant finansutskottet	593 560	765 600	747 682
2 e suppleant finansutskottet	549 663	549 600	540 246
3 e suppleant finansutskottet	634 723	634 700	665 088
MEDEL	905 521	904 373	882 545
MEDIAN	902 831	875 750	841 084
ARBETSMARKNADENS PARTER			
Svenskt Näringsliv, ordförande	9 810 173	9 808 300	1 849 454
Svenskt Näringsliv, VD	3 933 598	3 922 600	3 896 210
Svenskt Näringsliv, förhandlingschef	2 123 644	2 091 700	2 113 968
Svenskt Näringsliv, ekonomichef	617 406	599 400	596 110
Teknikföretagen, VD	3 199 429	3 160 800	3 316 319
Teknikföretagen, ekonomichef	919 470	889 200	918 931
Svensk Handel	2 685 821	2 647 200	2 687 791
Sveriges Byggindustrier, VD	1 531 918	1 531 900	1 690 656
Kommunförbundet, Förbundsdirektör	1 557 518	1 518 900	1 580 557
Kommunförbundet, ekon. chef	879 477	876 400	781 407
Landstingsförbundet, VD	1 160 076	1 130 000	1 233 768
LOs ordförande	1 125 358	1 086 700	1 034 917
LOs andre ordf	1 134 887	1 134 800	1 123 861
LOs ekonomichef	928 678	922 600	849 161
Metall, ordförande	1 142 661	1 142 600	1 164 160
Metall, ekonomichef	758 332	747 200	672 390
Byggnads, ordförande	837 516	837 500	825 152
Handels, ordförande	959 983	959 900	936 365
Kommunal, ordförande	820 723	820 700	784 040
TCO, ordförande	1 346 604	1 309 400	1 312 056
SIF, ordförande	1 155 249	1 133 300	1 159 755
SIF, ekonomichef	609 534	606 700	578 047
HTF, ordförande	1 117 256	1 093 200	1 123 382
Statstjänstemännen, ordförande	793 460	782 200	769 310
SACO, ordförande	1 230 100	1 230 100	1 202 395
CF, ordförande	830 411	811 500	833 752

MAKTELITGRUPP POSITION	Inkomst av tjänst	Taxerad för- värvsinkomst	Sammanräknad nettoinkomst
>>> ARBETSMARKNADENS PARTER			
CF, ekonomichef	1 068 905	1 068 900	1 083 786
MEDEL	1 639 933	1 624 581	1 337 693
MEDIAN	1 125 358	1 093 200	1 123 382
STATLIG VERKSAMHET			
Riksbanken	2 101 138	2 062 500	2 065 537
Posten	4 988 475	5 073 600	4 526 665
Telia	6 756 271	6 717 600	6 978 608
SJ	2 219 796	2 181 500	2 322 614
Vägverket	1 565 732	1 559 500	1 567 048
Vin & Sprit	3 441 053	3 441 000	3 422 660
Vattenfall	6 878 538	6 878 500	5 274 928
Riksrevisionsverket *	894 307	894 300	796 847
Apoteket AB	2 099 499	2 081 400	2 034 669
Riksskatteverket	1 293 929	1 293 900	1 267 938
MEDEL	3 223 874	3 218 380	3 025 751
MEDIAN	2 160 467	2 131 450	2 194 076
KOMMUNER			
KS ordförande, Stockholm	1 082 287	1 076 200	1 006 583
Stadsdirektör Stockholm	1 202 505	1 166 500	1 191 496
KS ordförande, Göteborg	1 112 796	1 092 400	1 119 056
Stadsdirektör Göteborg	1 255 672	1 217 000	1 247 492
KS, ordförande Malmö	1 378 880	1 340 600	1 397 933
Stadsdirektör Malmö	968 018	929 700	1 019 383
KS ordförande, Uppsala	608 982	596 300	567 886
Stadsdirektör Uppsala	777 708	770 100	662 693
KS ordförande, Linköping	656 034	639 700	621 920
Chef Kommunledning Linköping	850 546	848 100	782 981
KS ordförande, Västerås	1 003 888	1 003 800	999 546
Stadsdirektör Västerås	844 628	808 000	1 052 747
KS ordförande, Örebro	604 310	580 300	577 330
Kommundirektör Örebro	666 896	634 800	666 134
KS ordförande, Norrköping	514 791	514 700	479 313
Kommundirektör Norrköping	792 720	792 700	665 615
KS ordförande, Helsingborg	525 784	518 700	489 245
Kommunchef, Helsingborg	846 850	823 500	812 056

MAKTELITGRUPP POSITION	Inkomst av tjänst	Taxerad för- värvsinkomst	Sammanräknad nettoinkomst
>>> KOMMUNER			
KS ordförande, Jönköping	753 902	718 900	771 744
Stadsdirektör, Jönköping	729 919	695 900	712 318
MEDEL	858 856	838 395	842 174
MEDIAN	818 674	800 350	777 363
KOMMUNALA BOLAG, HÖGSTA TJÄNSTEMAN			
Stockholm, bostäder	1 247 243	1 208 600	1 184 661
Stockholm, social omsorg	868 286	850 800	792 411
Stockholm, trafik *	1 395 790	1 395 700	1 329 836
Stockholm, sjukvård	1 189 214	1 189 200	1 165 167
Göteborg, bostäder	1 202 941	1 202 900	1 178 286
Göteborg, social omsorg	546 497	539 200	547 708
Göteborg, trafik	957 320	918 800	990 007
Göteborg, sjukvård	1 052 519	1 014 900	1 115 929
Malmö, bostäder	1 681 300	1 663 100	1 703 380
Malmö, social omsorg	612 235	600 200	551 941
Malmö, trafik	771 876	750 100	739 915
Malmö, sjukvård	861 247	861 200	843 727
MEDEL	1 032 206	1 016 225	1 011 914
MEDIAN	1 004 920	966 850	1 052 968
ÖVERHETSSAMHÄLLET			
Kungen	0	0	2 418 704
Riksmarskalken *	1 362 806	1 362 800	1 403 450
Ambassadör London	669 633	669 600	759 868
Ambassadör Washington	774 899	774 800	937 333
President HD	1 368 881	1 331 900	1 327 065
Svea Hovrätt	1 063 974	1 059 100	1 013 213
Riksåklagaren	851 665	851 600	842 771
Ärkebiskopen	749 000	744 200	697 524
Biskop Lund	1 138 825	1 134 100	1 127 278
ÖB	759 300	735 300	763 676
Arméchefen	1 999 992	1 999 900	1 958 327
MEDEL	1 073 898	1 066 330	1 204 474
MEDIAN	957 820	955 350	1 013 213

MAKTELITGRUPP POSITION	Inkomst av tjänst	Taxerad för- värvsinkomst	Sammanräknad nettoinkomst
UNIVERSITET/FORSKNING			
Rektor Chalmers	1 319 093	1 309 600	1 259 546
Rektor Handelshögskolan	1 603 088	1 580 900	1 516 841
Rektor Karolinska institutet	1 635 646	1 635 600	2 911 459
Rektor Konstfack	748 550	690 500	748 885
Prefekt Socialhögskolan	707 305	745 400	731 892
Rektor Uppsala universitet	1 031 378	1 031 300	1 026 580
Prefekt nationalekon. inst Uppsala	589 335	559 800	645 242
Prefekt i nationalekon. inst. Sthlm	608 097	608 000	545 120
Prefekt företagskon. inst. Lund	619 419	610 600	598 263
Prefekt vid Juridiska fakulteten, Lund	506 580	481 500	568 725
MEDEL	936 849	925 320	1 055 255
MEDIAN	727 928	717 950	740 389
EKONOMER, CHEFSEKONOM eller motsv			
Stockholms fondbörs	3 335 240	3 299 600	4 878 223
Finansinspektionen	1 151 323	1 120 600	1 186 393
Nordea	1 266 823	1 239 400	1 203 004
Handelsbanken	1 620 821	1 582 200	1 538 854
SEB	3 103 165	3 103 100	3 200 995
LO	1 154 197	1 154 100	1 150 190
TCO	669 256	657 200	695 102
SACO	1 050 093	1 230 100	1 342 567
Svenskt Näringsliv	1 802 717	1 788 200	1 757 156
Teknikföretagen	1 196 185	1 082 700	1 183 938
MEDEL	1 634 982	1 625 720	1 813 642
MEDIAN	1 231 504	1 234 750	1 272 786
MEDIA, CHEFER eller TONGIVANDE JOURNALIST			
DN	2 125 084	2 125 200	1 858 687
Aftonbladet	2 952 877	2 950 700	2 771 191
Veckans Affärer	656 488	650 200	684 951
DI	1 325 066	1 325 000	1 245 901
Sveriges Radio	2 534 415	2 534 400	2 451 357
SVT	2 931 376	2 892 700	2 971 881
Aktuellt	672 469	646 000	676 319
Ekot	932 782	908 600	936 131
TV4	3 059 562	3 051 100	2 800 111

MAKTELITGRUPP POSITION	Inkomst av tjänst	Taxerad för- värvsinkomst	Sammanräknad nettoinkomst
>>> MEDIA, CHEFER eller TONGIVANDE JOURNALIST			
Svenska Dagbladet	1 736 470	1 724 400	1 636 875
DN, debattsidan	1 025 066	978 000	954 974
journalist	611 170	602 300	633 598
journalist	922 565	883 900	1 576 062
Journalist *	575 746	575 300	550 669
journalist	1 698 062	1 685 600	1 665 082
journalist	409 980	732 100	702 128
MEDEL	1 510 574	1 516 594	1 507 245
MEDIAN	1 175 066	1 151 500	1 410 982
FOLKRÖRELSEORGANISATIONER, VD, ORDF eller motsv			
LRF	2 060 119	2 060 100	2 022 743
HSB	1 039 355	1 020 600	1 015 616
HRF	975 854	975 800	965 196
Folkets Hus och Parker	815 113	800 000	803 196
Fotbollsförbundet	968 977	934 400	977 199
Riksidrottsförbundet	971 482	933 100	848 820
Friidrottsförbundet *	574 840	567 700	536 104
Röda Korset	971 555	933 000	925 194
IOGT/NTO	958 430	958 400	931 249
ABF	702 604	702 600	668 346
KF	4 439 580	4 439 500	4 383 352
MEDEL	1 316 174	1 302 291	1 279 729
MEDIAN	971 482	934 400	931 249
FONDFÖRVALTARBOLAG, VD			
Aktie-Ansvar AB	1 755 963	1 717 300	2 126 226
AMF Pension Fondsförvaltning AB	1 032 473	1 029 900	990 842
Aragon Fonder AB	4 289 773	4 289 700	4 251 929
Banco Pensionsfonder AB	1 101 797	1 091 300	1 098 109
Carlsson Fonder AB	970 816	970 800	989 674
Carnegie Fond AB	814 474	814 400	1 040 548
Catella Fondförvaltning AB	894 585	837 000	709 355
Didner o Gerorge Fonder AB	959 742	928 300	1 739 024
E.Öhman J:or Fonder AB	892 811	854 200	822 318
Enter Fonder AB	712 824	677 800	728 814
First Nordic Fonder AB	1 488 101	1 452 100	1 411 931

MAKTELITGRUPP POSITION	Inkomst av tjänst	Taxerad för- värvsinkomst	Sammanräknad nettoinkomst
>>> FONDFÖRVALTARBOLAG, VD			
Folksam Fond AB	1 018 478	1 008 800	904 555
Folksam LO Fond AB	782 266	751 900	744 971
Handelsbanken Fonder AB	2 883 550	2 883 500	2 619 082
HQ Fonder Sverige AB	1 335 587	1 296 900	987 816
Länsförsäkringar Fonder AB	1 279 857	1 243 800	1 217 131
Nordea Fonder AB	1 679 931	1 650 100	1 660 135
Robur Fonder AB	1 218 080	1 218 000	1 137 514
SEB Fonder AB	1 599 653	1 587 600	1 564 729
Skandia Fonder AB	1 810 556	1 790 500	1 733 733
SPP Fonder AB	2 045 695	2 036 900	2 081 872
Aktiespararinvest AB	996 624	973 100	964 530
Erik Penser Fonder AB	970 500	960 000	935 714
Kaupthing Fonder AB	665 162	663 200	584 593
Moderna Fonder AB	3 235 932	3 235 900	3 209 782
Lannebo Fonder AB	3 211 610	3 211 600	3 175 881
MEDEL	1 524 878	1 506 715	1 516 570
MEDIAN	1 159 939	1 154 650	1 117 812

* inkomst och position för år 2002 pga ej anställd hela året eller annan orsak

LOs FÖRBUNDSORDFÖRANDE (ej med i vårt urval till arbetsmarknadens parter)			
MAKTELITGRUPP POSITION	Inkomst av tjänst	Taxerad för- värvsinkomst	Sammanräknad nettoinkomst
Elektrikerna, ordförande	678 385	678 300	671 953
Fastighets, ordförande	565 793	565 700	550 969
Grafiska, ordförande	780 347	774 300	770 091
Hotell o Restaurang, ordförande	728 124	728 100	689 249
Industrifacket, ordförande	646 180	646 100	643 597
Livsmedels, ordförande	674 432	674 400	650 254
Musikerna, ordförande	401 192	401 100	372 185
Målarna, ordförande	580 491	572 300	559 965
Pappers, ordförande	648 058	648 000	576 435
Seko, ordförande	608 910	608 900	579 715
Skogs o Trä, ordförande	570 271	566 100	573 459
Transport, ordförande	642 320	642 300	562 430
MEDEL	627 042	625 467	600 025
MEDIAN	644 250	644 200	578 075

Position Nr 2 inom näringslivet år 2000 & 2003

BILAGA 5:

FÖRETAGEN FRÅN 2000	Position för Nr 2 2000	Inkomst av tjänst	Taxerad inkomst	Sammanräknad nettoinkomst
Dahl International	Ekon dir	1 149 558	1 134 400	1 133 422
NCC	Fin dir	1 414 683	1 388 800	1 386 492
Peab	vVD Ekon dir	1 619 031	1 616 200	2 000 864
Nobia	vVD	1 470 297	1 433 600	2 932 551
Skanska	vVD	6 047 571	6 011 100	6 500 264
Assidomän	vVD	1 845 406	1 815 400	1 858 892
Holmen	Chef juridik	1 546 503	1 517 600	1 751 323
Munksjö	Fin dir	888 195	851 500	995 082
SCA	vVD	3 663 579	3 663 500	3 696 769
Stora Enso				
Axfood	vVD	2 446 238	2 446 200	2 488 395
Bergman o Beving	vVD	1 348 272	1 348 200	1 566 619
Bilia	CFO	1 264 906	1 230 906	1 234 731
H & M	IR-ansvarig	1 329 103	1 292 500	1 783 482
ICA Sverige	VD i Sverige	3 793 589	3 793 500	3 701 354
Avesta Polarit				
LKAB	Ekondir	1 682 213	1 666 500	1 789 675
Sapa	Ekon o fin dir	1 428 773	1 394 300	1 566 635
SSAB	VD Tunnpå	2 022 277	2 022 200	1 750 670
Uddeholm	VD i Sverige	1 059 368	1 044 000	1 016 863
Folksamgruppen	vVD o CFO	1 695 307	1 658 700	1 600 849
Föreningsparbanken	vVD	3 703 145	3 703 100	3 735 381
Handelsbanken	CFO	1 837 472	1 805 800	1 791 225
If Skadeförsäkring	Chef E-commerce	2 302 014	2 266 000	2 306 516
Industrivärden	vVD o CFO	2 390 665	2 354 300	2 503 335
Investor	CFO	12 370 057	12 333 700	12 476 925
Länsförsäkringar	Fin dir	2 517 410	2 494 400	2 509 817
Nordea	Fin dir	3 862 529	3 825 900	3 806 576
SEB	vVD	5 675 344	5 640 700	5 681 485
Skandia	vVD	8 744 012	8 707 400	8 880 061
ABB Sverige	CFO	1 518 811	1 482 300	1 518 263
Assa Abloy	vVD	3 184 816	3 160 500	3 097 480
Atlas Copco	Fin o Ek dir	2 244 874	2 244 800	2 183 701
Autoliv Inc.	CFO	3 330 179	3 293 700	3 230 179
Electrolux	CFO	2 648 609	2 628 600	2 575 345
Sandvik	vVD	1 615 049	1 578 500	1 581 636
Scania	vVD	4 036 577	4 034 400	3 995 296

FÖRETAGEN FRÅN 2000	Position för Nr 2 2000	Inkomst av tjänst	Taxerad inkomst	Sammanräknad nettoinkomst
SKF	CFO	2 620 646	2 599 100	2 710 652
Tetra Laval	Ek o Fin dir	4 356 955	4 356 900	4 356 775
Volvo	vVD	6 204 687	6 168 000	6 812 587
Astrazeneca	VD i Sverige	2 996 375	2 959 700	2 831 628
EF Education				
Ericsson	vVD o CFO	9 613 777	9 613 700	9 805 533
Europolitan	Fin chef	2 404 536	2 404 500	2 560 006
Gambro	Ek o Fin dir	1 542 864	1 507 800	1 450 890
NetCom/Tele2	CFO	1 879 597	1 879 500	1 933 115
SAS	vVD	1 954 989	1 954 900	1 758 202
Securitas AB	CFO	2 884 477	2 884 400	4 457 445
Swedish Match	Chefsjurist	2 187 840	2 187 800	2 090 466
Sydkraft				
MEDEL		3 007 460	2 986 946	3 117 292
MEDIAN		2 273 444	2 255 400	2 397 456
VD 2000 MEDEL		6 913 211	6 895 752	10 260 525
VD 2000 MEDIAN		5 808 031	5 789 800	7 290 185

FÖRETAGEN FRÅN 2003	Position för Nr 2 2003	Inkomst av tjänst	Taxerad inkomst	Sammanräknad nettoinkomst
Skanska	Fin dir	4 239 204	4 205 800	3 961 320
NCC	vVD	2 280 755	2 280 700	2 249 681
Peab	vVD Ekon dir	2 083 179	2 083 100	1 851 224
Nobia	vVD	2 311 148	2 278 600	3 139 464
JM	vVD	5 055 602	5 055 600	5 271 368
SCA	vVD Fin dir	4 065 147	4 065 100	4 056 170
Holmen	vVD Fin dir	1 502 713	1 502 700	1 526 112
Smurfit Munksjö	Fin dir	1 448 703	1 380 200	1 418 415
Sveaskog fd Assidomän	vVD	2 476 596	2 446 500	2 551 605
Billerud	Ekon dir	2 230 747	2 230 700	2 180 258
H & M	IR-ansvarig	1 548 246	1 545 800	1 996 692
ICA Sverige	VD i Sverige	2 127 681	2 127 600	2 129 727
Coop Sverige	VD i Sverige	1 801 279	1 769 600	1 770 101
Axfood	vVD	3 083 101	3 083 100	5 819 686
IKEA	chef Nordisk distr	961 992	902 300	924 254
SSAB	Ekon o fin dir	1 751 372	1 744 700	1 710 212

FÖRETAGEN FRÅN 2003	Position för Nr 2 2003	Inkomst av tjänst	Taxerad inkomst	Sammanräknad nettoinkomst
Sapa	Ekon o fin dir	1 111 144	1 074 800	1 079 947
Boliden	Ekon dir	1 334 676	1 331 000	1 148 647
LKAB	vVD o Finans dir	1 684 522	1 668 800	1 738 393
Uddeholm	VD i Sverige	1 261 945	1 249 800	1 210 605
Nordea	Fin dir	5 014 596	4 976 000	4 948 350
SEB	Fin dir	4 570 406	4 570 400	4 579 076
Föreningsparbanken	vVD	3 939 088	3 900 400	4 029 219
Handelsbanken	CFO	2 443 164	2 404 500	2 326 951
If Skadeförsäkring	Ek dir	2 318 277	2 292 700	2 221 320
Skandia	vVD o Finans dir	3 005 446	2 966 800	2 976 757
Industrivärden	vVD o CFO	2 462 997	2 424 900	2 442 092
Folksamgruppen	vVD o CFO	1 567 757	1 567 700	1 607 985
Länsförsäkringar	Chef Livförs	2 774 667	2 744 700	2 798 588
Investor	CFO	12 672 384	12 633 800	12 698 421
ABB Sverige	CFO	831 750	792 800	839 189
Electrolux	CFO	1 685 432	1 600 700	1 225 553
Volvo	CFO	4 480 111	4 441 500	3 604 262
SKF	vVD	5 155 688	5 154 100	5 184 457
Sandvik	vVD	3 024 278	3 002 100	2 941 050
Autoliv Inc.	CFO	4 800 323	4 761 700	5 224 818
Scania	CFO	4 196 719	4 158 600	4 229 779
Alfa Laval	Ek o Fin dir	2 156 901	2 156 900	2 376 314
Atlas Copco	Fin o Ek dir	2 228 326	2 228 300	2 066 722
Trelleborg	CFO	3 691 866	3 691 800	3 585 297
Securitas	CFO			
Ericsson	CFO	2 789 657	2 789 600	2 653 457
Astrazeneca	VD i Sverige	7 671 819	7 647 400	7 493 953
Assa Abloy	CFO	4 309 020	4 309 000	3 571 897
Gambro	Ek o Fin dir	2 530 860	2 495 500	2 431 254
Swedish Match	Ek o Fin dir	853 251	853 200	812 141
SAAB	vVD	2 752 234	2 752 200	2 735 118
Bonnier	vVD	4 234 402	4 195 800	4 270 143
NetCom/Tele2	CFO	3 003 445	3 003 400	3 411 139
KF	CFO	2 017 643	2 017 600	2 022 526
MEDEL		3 011 067	2 991 033	3 041 668
MEDIAN		2 462 997	2 424 900	2 442 092
VD 2003 MEDEL		6 864 466	6 837 344	7 611 993
VD 2003 MEDIAN		6 159 242	6 131 250	6 377 440

Not. Nr 2 skulle vara vice VD men ibland fanns inte någon vice och ibland fanns flera. I andra hand valde vi den ekonomiansvarige. När personen vi sökt har ett mycket vanligt namn räcker inte födelseåret för att hitta rätt inkomstuppgift hos Skatteverket. Alla Nr 2 ingår i ledningsgruppen.

DEN KRETS LÖNTAGARE som har de högsta befattningarna inom näringsliv, politik, ekonomi och andra viktiga samhällsområden finns inte med i den offentliga lönestatistiken. Det finns inte någon samlad och systematiserad kunskap om hur den svenska maktelitens inkomster har utvecklats över tiden. Den här rapportserien är ett anspråklöst försök att avhjälpa den bristen.

Det här är den sjunde rapporten i LOs serie om maktelitens inkomstutveckling. I år följs tidsserien från 1950 upp med 2003 års inkomster.

Dessutom synas riskkapitalisterna och deras bolag.